POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI
GOD. VI. * ZAGREB 1. SEPTEMBRA 19[illegible] BROJ 1.

SADRŽAJ:

Vl. Antun Barac: RASPJEVANA MLADOST. — Vladimir Nazor: MOST NA NILU. — Rikard Katalinić Jeretov: HRIST NA RASKRŠĆU — LAŽAC LULIĆA — Đorđe Lopičić: NA OBALAMA. — A. P. Čehov: MALIŠANI. — Nemanja B.: MOJA BRAĆA. — Vladimir Macinko: ČITAČ. — Olinko Dolorko: MOJ PUT. Nikola Mirosavljević: SPOZNANJE — Nikola Mirosavljević: DVE ŽELJE. — John Galsworthy: RADOST. — Josef Kopta: TREĆA ČETA. — Elie Pecaut i Charles Baude: UMETNOST RESESANSE. — Fran Erjavec: CRTICE. — PREGLED — ZABAVNI KUTIĆ.

IZDAJE PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

12473

Uređuju: dr. Antun Barac i Pavao Serdar

Mladost izlazi svaki mjesec po 1 broj na 24 strane.

Rukopisi se šalju: **svi književni radovi:** Dr. Antunu Barcu, Kačićeva ul. 10.,;
svi poučni radovi: Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. I.,;
Zabavni kutić: Josipu Korlaetu, Prilaz Deželića 43. II..

List se naručuje kod tajnika sekcije Pavla Serdara. — Pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva ul. 17. A II. — Broj našeg čekovnog računa jest 34.665.

I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke; sve, što bude valjalo, uci će u list. Tiskat će se pismom rukopisa, latinicom ili cirilicom.

Godišnja pretplata 50 (pedeset) Dinara.

Na prijedlog Glavnog Prosvetnog Saveta Ministarstvo Prosvete je svojim rješenjem S. N. br. 5012 od 26. III. 1923. odobrilo „MLADOST“ kao srednjoškolski časopis i preporučilo za nabavku učeničkim knjižnicama svih srednjih i stručnih škola u cijeloj Kraljevini, a bivša pokrajinska uprava za Hrv. i Slav., odjeljenje za Prosvjetu i Vjere svojim rješenjem od 16. II. 1923. br. 5657.
Vidi: Srednjoškolski Zbornik, IV. strana 207.

Novinska Štamparija (S. Pintarić), Zagreb, Gundulićeva ulica 24

MLADOST

GODINA VI. ZAGREB 1927. BROJ 1.

RASPJEVANA MLADOST

Đački brojevi naše »Mladosti« — a i inače suradnja iz đačkih redova — pokazuju jednu interesantnu činjenicu. Dok se stariji ljudi redovno tuže na omladinu, da ne čita ništa, da se ne stara za ništa više i plemenitije od nogometa, dotle su redakcije omladinskih listova zasute đačkim pošiljkama. Od tih je pošiljaka doduše jedva jedna petina za štampu; jedva dvadeseti dio mladih autora radi iz istinskih književnih potreba; od deset štampanih pjesama možda tek jedna pokazuje dublji i ličniji osjećaj. No to ne mijenja ništa na činjenici, da omladina zaista t r a ž i nešto više, i da naprosto nije istina, da ona ne vrijedi ništa.

Svi radovi naše omladine — i štampani i neštampani — značajan su dokumenat njezina života. U njima se nalaze i dječje radosti i brige rano zrelih mladića; u njima ima i djetinje nestašnosti i nervozne buntovnosti; u svojim pjesmama izriču naši đaci i svoja čuvstva prema roditeljima i prva ljubavna ganuća; njihovi su stihovi sad golo povođenje za starim literarnim uzorima, a sad opet znade iz njih zaječiti ton duboke tragike; u njima prevladavaju jednom nacionalna čuvstva, a drugi put opet naglašavanje socijalnog momenta. Svi ti radovi, i uspjeli i neuspjeli, s toliko različitih obilježja u sebi, ipak su jedan jedinstven dokumenat t r a ž e n j a, u kome se nalazi omladina.

Stariji su, još prije rata, stvorili svoj ideal omladine i škole, i oni hoće da ga vide ostvarena u sadanjoj mladeži. A omladina, koja osjeća, da je sad vrijeme drugačije, traži nešto novo, ne će da ulazi u kalupe starijih, otima se. I osuda sa strane starijih gotova je: današnja omladina ne valja ništa. No da se osuda temelji na nesporazumu, stvar je očita za svakog onog, koji ima bar donekle volje, da uđe u psihu današnje omladine. I najbolji su dokaz zato upravo one silne pjesme što ih »Mladost« prima sa svih strana.

Stara izreka »Tko pjeva, zlo ne misli«, dobiva ovdje svoju naročitu potvrdu. Može netko da ima naoko najčudnije misli, na prvi pogled bez zere idealizma — no ako on kuša da te svoje misli metne u stihove, znak je, da njegovom unutrašnjošću potresa nešto dublje ida on nesvijesno osjeća potrebu, da svojim čuvstvima dade biljeg vječnosti. I ono, što je dublje, važnije je za prosuđivanje čovjeka od onoga, što on slučajno izriče. I činjenica, da ta »pokvarena mladež« toliko pjeva, znak je, da ona unatoč rastrganosti među sobom i nebrige za ideale starijih ipak osjeća nešto jače, da hoće da si formira svoj ideal. Taj ideal nije još formiran, nije još konkretiziran, no on se osjeća. I taj ideal raspjevane mladosti u svojoj jezgri ne samo ne zaostaje za idealima starijih, nego u svojim najljepšim stranama pruža obećanje u nešto novo i bolje.

Kaže se: Omladina više voli šport od knjige, loptu od učenja. No starije generacije, koje se sad zgražaju nad športom, provodile su bar toliko vremena u kavanskom dimu, koliko današnji mladić na nogometnom igralištu. I jasno je na prvi pogled, što je bolje. Današnja omladina u svojoj cjelini ne pozna toliko književnosti, koliko su je poznavale starije generacije; no previše literaran uzgoj donosi više štete nego koristi i pojedincu i narodu, a ako tko čita knjigu samo radi zabave — najveći dio beletrističke produkcije i imade samo zabavnu svrhu — onda je pametnije, da si tu zabavu potraži na svježem zraku, kao planinar, plivač, nogometaš. Tvrdi se, da omladina nema ni izdaleka onoliko idealizma, koliko su ga imali njezini pređi. No činjenica je, da u njezinim redovima imade mnogo više apstinenata negoli među starijima — a nazdravičarski idealizam i govornički patriotizam naših starih toliko malo nam je koristio!

Današnja omladina razvija se u doba Amudsena, Lindbergha, radiofonije, u doba, kad čovjek svojom smjelošću prevladava prostor, kad u sve bržem tempu svladava prirodu i kad se pružaju tolike perspektive u ljepši, bolji i lagodniji život. Može li se u takvo vrijeme čovjek zadovoljiti idealima Kumičićeve »Kraljice Lepe«, Sienkiewiczeva »Potopa« i dr.? I to je jedan svijet za sebe, jedan lijep svijet — no današnje vrijeme pruža više, i čovjek hoće više! Mjesto historijskih ideala čovjek se zalijeta u budućnost; mjesto plakanja za prošlom veličinom omladina hoće da osjeti što više slobode, zdravlja i smjelosti sada, na svakom koraku; umjesto papirnatih i knjiških ideala ona čezne za ljepotom, jakošću, zdravljem. — Sve ono, što današnji vijek u svome pozitivnom dijelu stvara, obećaje ljepši život, u kome će biti više sunca, više zraka, više radosti, više čistih užitaka negoli u dosadanjem životu. I ako omladina instinktivno osjeća taj drugačiji puls života, taj napon za njegovim novim i boljim oblicima, ona zato nije pokvarena. Samo je njezin ideal drugačiji. No taj je ideal bolji.

Kad ovo kažem, ne znači to, da ujedno treba odobravati sve, što omladina stvara. Kao i u svako doba, tako i u današnje doba imade velik broj onih, koji se prihvataju svega, što je u tom vremenu negativno. Blaziranost, cinizam, trka za prolaznim užicima, materijalizam, obožavanje novca karakterizira velik dio današnje mladeži. No to su oni, kojima su osjetni organi tupi, kojima je šport jedina svrha života, a ne sredstvo za nešto više; to su oni koji ne osjećaju, da je ovo vrijeme rastrganosti i neorientiranosti samo doba prelaza u nešto bolje i ljepše. U to će doba neiskvareni i jaki ući oni, koji kroz sadašnjicu prolaze s pjesmom, makar još i ne slute pravo, što bi htjeli.

One, koji putuju prema sunčanijoj i zdravijoj budućnosti, ovu raspjevanu mladost, u prvom redu pozdravlja »Mladost«.

Dr. Antun Barac

MOST NA NILU*

I.

Gornjeg Nila na obali,
Kraj pustinje pune pra'a,
Gdjeno mutni teku vali,
Živio je narod mali,
Što se zvao U u a a.

Jer im zemlja škrta bila,
Na ražnju su, a bez stra'a,
Pekli glave krokodilâ
I lavove grdnih sila
Strašni lovci Uuaa.

Al', jer hranili se tako,
Sved bez struka makar ma'a,
Bolio ih trbuh jako;
I često je ljŭto plako
Mnogi vr'jedni Uuaa.

A na drugoj strani vode,
U predjelu uvijek su'u,
Uz ibise i uz rode,
Jeduć samo sočne plode
B'o narod A a u u.

Al i ti su bili puni
Crne sjete u svom du'u.
Da sjaj veći dadu kruni,
Tištili su farauni
Teškim jarmom Aauu.

U planini kamen sjeći
Za sfingu im nijemu, glu'u,
Grede nositi na pleći
I sa robljem lonce peći
Morô čitav Aauu.

II.

A Fta, boštvo dobra slu'a,
Ču im plač i, blag u du'u,
Prozbori im daškom ću'a:
— Čuj, narode Aauu,
I narode Uuaa!

Vi ćete se sjediniti!
Jedne duše, jednog da'a,
Vi ćete mi od sad biti
Oba slobodni i siti
U milosti boga Ftaa! —

Reče. — Oni odmah tade
Nila iznad vala pla'a
Počnu velji most da grade,
Što će spajat zelen sade
Sa pustinjom Uuaâ.

Ustajahu u čas rani.
Gradili su h'tra da'a.
Čudili se kormorani,
Krokodili, pelikani
Marljivosti Uuaâ.

I jednoga lijepog dana,
Kao luk od zlata su'a,
Preko rijeke, s pustih strana
Most se napnu do poljana
I vrtova Aauâ.

Stajô most nad vodom Nila
S plotom djec: do pazu'a,
I velja je radost bila
Uuaâ, Aauâ.

III.

I na njemu svi su stali
Slaveć mudrost boga Ftaa;
Pa se onda zapitali,
Kako bi ga sad prozvali
Aauu, Uuaâ?

— Nek se zove A. U. A.!
— Ne! Zvat će se U. A. U.
— Bez nas vi bi lave sjekli
— Bez nas vi bi lonce pekli!
— A. U. A.! — U. A. U.!

I rat nasta. — U tom bijesu
Leti komade od vu'a.
Noži p'ju krv u mesu.
Stupovi se mostu tresu.
— A. U. A.! — U. A. U.!

Tad, nad krvlju, što se puši,
Lik se stvori boga Ftaa.
Vidješe mu u toj tmuši
Gnjev u oku, bol u duši
Aauu, Uuaa.

I bog dignu ruku. — Sruši
Most u vale Nila pla'a.
Sve se mrvi. Davi. Guši.
— Nema više Aauâ.
Nema više Uuaâ.

Vladimir Nazor

---

* *U ovoj je šaljivoj pjesmi izostavljeno svuda slovo h.*

HRIST NA RASKRŠĆU

Šulja se mrak u selo. Šulja se ravnom cestom uz brijeg, a selo je leglo u uvalici kao dijete, što se na sanak sprema. Sijaju u mrak već prva osvijetljena okanca. Zahvatio je već dobrano mrak i tri puta na raskršću, a baš usred raskršća diže se Hrist na križu. Sklonio je glavu, živ je, i kao da šapće posljednje riječi svoje teške agonije: — Oprosti im Oče, jer ne znadu, šta rade...

Živ je Hrist na križu i moli za ljude u uvalici, gleda on u selo, što se smiruje kao dijete u zipci. Šulja se mrak u selo polagano ravnom cestom, a i tri puta za raspelom padaju u tamu. Na putovima ne možeš više da pročitaš na tablicama napomene, kuda staze vode. Srednja vodi u šumu, a s jedne i s druge strane koče se visoki jablanovi, kao neki noćni stražari. Stražari nepomični i nemarni, pa zato se i slobodno vucari stazom čovjek sa zavežljajem na plećima. Vucari se čovjek, i kad bane pred raspelo, kao da je izmrsio:

— I o p e t s i t u!

Uza sve to on sjedne ispod raspela, naceri se i pogleda u vis, pa šapne:

— Ja sam Baraban! Tako me zovu, pa eto sad spasi i mene!

Čovjek, Baraban, pravo zdravo legne pod raspelo, a neka se druga sjena sva skupi na zemlji uza nj. Vidi se, umoran je čovjek, i u prvom nastupu sna šapće mu ona crna sjena u uši:

— Ti si Baraban, tebe su pustili iz tamnice s nekoliko groša, i ti ćeš u prvi seoski dvor, bogati dvor Zlatićevih. Tamo ti imade svega u obilju, pa ako ti neko stane na put, udri. Ti si Baraban. — Jest, ja sam Baraban — protegnu se čovjek i zaspi sa onim stravnim šaptom i sa gujom zločinkom u sebi. Šulja se mrak u selo, šta više, već je ušao kao gospodar u tamnoj noći. Mrak je i na raskršću, a tko zna, što je u mraku istina, što li san. I zbilja se čini sanjom, a i sanja zbiljom...

.... Silazi izmučeni Hrist sa raspela, silazi u gustom mraku, a ona sjena kraj čovjeka Barabana osorno se javi:

— On je moj, ne dam ti ga, Hriste. Od rana djetinjstva je u mojim čamprama. Vrati se natrag! On je moj.

— Ja sam umrô za sve ljude, demone, sućutno mu odgovori veliki patnik, pa i za ovog tvog Barabana.

— Ja ti ga ne dam.

— Pa ja ti ga i ne otimljem. Ali eto, on će jedva da se probudi pred samu zoru. Umoran je i poći će u selo. Kod Zlatićevih doći će mu ususret dijete modrih blagih očiju, mali Janko, jedinac u Zlatićevih. Čekaj tu kraj njega, demone. On će se probuditi pred zoru i pogledat će na raspelo. Bit će još mrak. Na mojim očima pročitat će nešto silno bolno, vidjet će suzu moje najteže agonije. Počekaj, probudit će se pred zoru. Ja se vraćam na križ.

Mrak je. Na raskršću je noć. Gubi se raspelo u tmini, za raspelom na raskršću crne se putovi kao gavranova avetna krila...

Prvi smijeh zore. Budi se čovjek, Baraban. Pogleda na raspelo: I opet si tu!

Demon se radosno kesi.

— I opet si tu — ponavlja Baraban, ali dvije oči gledaju ga tako tužno, kao da šapću: oprosti im Oče, jer ne znaju šta rade.

— I opet... zamumlja još čovjek, Baraban, ali ne može da završi, već nekud kô ponijet na nečije toplo krilo u prvu zoru djetinjstva, diže ruku, što je samo zlo sipala, diže desnicu i krsti se: — U ime Oca i Sina...

Demon se više ne kesi. Bježi pred znamenjem spasa, bježi pred silnim oproštenjem srca, što je znalo, da moli milost za hajduke i razbojnike, bježi i ostavlja Baraban u cik zore, što se smije i svijetu i cvijetu...

... A Baraban silazi u selo i ulazi u Zlatićev dvor, a na vratima čeka ga mali Janko s modrim blagim očicama i milo ga upita:

— Čovječe putniče, tražiš li posla? Prašan si i umoran. U mog oca imade mnogo radenika, al ja eto zamolit ću mamu i ona će sklonuti tatu, da još jednoga uzme. Kako ti je ime, umorni putniče?

— Bar... htjede da odvrati prkosno i divlje čovjek putnik, ali onaj mili djetinji smiješak uguši mu zlobu u rođaju. I čovjek putnik meko odgovori:

— Ivom me je majka zvala.

— Ivo, lijepo ime, i moj se ujak tako zove, moj ujak, majčin brat. Sigurno će te tajko uzeti u posao.

I kad je prvi suton stao da širi svoja sumorna krila, nešto prije mraka vraćao se s polja Baraban, sad Ivo, i držao za ručicu Janka. Naradio se na polju, oblio ga znoj, ali u srcu kao da mu se probudila neka pjesma i topla i meka, neka spomen mila i daleka: i rodnoga sela i majčine molitve i seoskoga zvona i ševine pjesme. Zar je on bio Baraban? Otkad je prestao da bude Ivo, Ivica! — Ne Baraban, ne!.. Zaborav neka umilna i blaga nosi sobom sve zlo, a duša se preporađa i hrli nekud u visine i traži Gospoda, izvor dobrote i blagosti, koji je u nama i koga treba samo da probudi ili smijeh djeteta ili suza velikog mučenika, koij šapće: Oprosti im, Oče...

Misli Baraban i draga i miluje onu toplu i meku djetinju ručicu, a mali Janko mu šapće upravo pred raspelom:

— Pomolimo se, Ive, za patnike i stradalnike i umorne putnike. Pomolimo se, Ive, jer majčica mi uvijek veli, da je molitva skromna i tiha u Božjoj prirodi draga Gospodu...

A Hristu na raspelu u prvom sutonu, kô da se vlaže oči, one oči, koje su molile milost za razbojnike i hajduke, a pelinom nakvašene usne kô da šapću:

— Ja te spasih, Barabane, sad si opet Ivo.

Rikard Katalinić Jeretov

LAŽAC LULICA

(TALIJANSKA NARODNA PRIPOVIJEST)

Bilo je to nekada. Neki se vojnik vraćao iz rata kući, siromah, vrlo siromašan, sa same tri pare u džepu. Te su tri pare jedino što mu preostade od čitave plate. Zamislite, kako je to žalosno za mladića! Putem se trudio da složi svoje račune: Za jednu paru salame, za jednu vina, a treću za hleb. Tako ću izdržati do kuće i, valjda se ne ću srušiti od gladi. — Kad na nekome mestu ovaj vojnik, koji se zvaše Lulica, sastane nekog starčića. — Mladiću, podelite milostinju, za ime božje, Bog će vama! — Lulica odvrati: Što bih vam dao,, kad sam veći siromah od vas? — Starčić prihvati: Pogledajte u džepove, i malen dar meni siroti puno vredi. Vi ste mladi, a ja, ovako star, ne mogu više da radim. — Lulica će opet: Slušajte, ja imam samo tri pare, to je čitavo moje imanje. Dat ću vam jednu paru; je li vam dosta? — Starac odgovori: I te kako da mi je dosta! Zbogom, i hvala vam! — Lulica produži svoj put i stade nanovo računati: Dadoh paru, sada imam jednu paru manje za svoje troškove. Dakle, za paru vina, a za paru hleba; salamu ću kupiti drugi put. — Uto eto drugog starčića: Mali dar, nemojte me odbiti, mladiću, izmolit ću Očenaš za vaše pokojnike. — Lulica reče: Imao sam same tri pare; jednu sam dao tamo dole, nekom siromahu kao što ste vi. Preostadoše mi dakle dve pare. Vidite, da sam veći siromah nego vi! — Starčić odgovori: Ali ja sam vrlo ostareo i ne mogu da sebi zaradim hrane; dajte, podelite nešto. — Eto, reče Lulica, evo vam jednu paru, i ne ću kupiti vina. — Ukratko da vam kažem, malo dalje Lulica sastane još jednog starca, koji ga umoli za milostinju. Lulica reče: On! evo što mi ostade od tri pare: jedna jedina para za hleb. Celu paru, znate, ja ne dam; ako hoćete, podelimo je na pola. — Starčić odgovori: Nude, nude, ja sam i s time zadovoljan. Ali bi bolje bilo da odemo ovde do pekara, da kupimo hleba, pa ćemo jesti napola. — Tako i učiniše. Starac i Lulica potraže jedno čisto mesto, gde bi mogli udobnije jesti, ali suhi hleb nije im baš najbolje prijao. — Lulica, reče starčić, vidiš li onaj obronak tamo dole? Tamo, na vrhu, ima jedan ovčar, koji tera blago u tor. Idi i reci mu, da sam mu ja poručio neka ti dade najdeblju ovcu. Onda je donesi ovamo, te ćemo imati dobru večericu. — Lulica odvrati: Je li moguće, da će meni, neznancu, samo ovako predati najbolju ovcu svoga stada? Bit će bolje, da odete vi sami. — Starčić primeti: Ja nisam toliko jak, da bih se mogao popeti tamo gore, naprtiti na leđa ovcu i vratiti se ovamo dole. Šta misliš!? Preslab sam! Idi, samo idi, i nemoj se bojati, da ti ovčar ne će dati ovce. — Onda se Lulica zaputi prema onome obronku; najpre prede preko jedne reke, i dok je sunce zapadalo, pane u ovčarevu kolibu. — »Dobar veče«, reče Lulica ovčaru, koji je također izgledao kao ona tri starca, na koje je Lulica putem bio naišao. Ovaj lepo odvrati: »Dobar veče, mladiću! Što tražite?« — Lulica reče: »Ja tražim najbolju ovcu iz vašeg stada.

Neki starac, tako i tako, koji me čeka tamo dole u dolini, poslao me po nju, pa ćemo je pojesti za večeru«. — Je li to onaj starac, koji na cesti milostinju prosi?« — upita ovčar. »Jeste li mu i vi što dali?« — Lulica odgovori: »Da, on je, ali ja sam mu malo podelio, jer mi je bila preostala samo jedna para, koju smo razdelili na pola i nabavili kruha«. — Ovčar reče: »Evala, momče! Tko milostinju podeli, taj će milost dočekati. Idite slobodno u tor te izaberite najbolju ovcu, koja vam se najbolje sviđa«. — Lulica krene ravno u tor, i pronašavši najdeblju ovcu, sveže joj noge i uprti je na ramena. Zatim pozdravi ovčara i vrati se k starcu, koji ga beše poslao, kad je već mrak bio pao.

Kad su tako dobili ovcu, starčić i Lulica udare u neku šumu, gde su od suvoga granja naložili vatru i skuvali ovcu. Kad je meso bilo gotovo, Lulica je starcu pružao komade droba, rebra i leđa. Starac reče: »Daj mi džigericu, to je meni najmilije!« — Ali je Lulica bio uzeo celu džigericu sebi i već je davno pojeo, te odgovori: »Nema džigerice«. — »Kako da nema džigerice«, — primeti starac. — »Nema, ne, ja je nisam našao. To je, očito, bila ovca bez džigerice«. — »Ti mora da si velik lažac«, — odvrati mu starac. »Ti si kriomice pojeo džigericu, pa si sada izmislio, da ovca nije imala džigerice«. — »Verujte mi, nije imala«, branio se neustrašivo Lulica, »ja u ovoj životinji nisam video nikakove džigerice«. — Tako su se dosta dugo prepirali, ali je Lulica ostao pri svojoj, da je ovca bila bez džigerice. Starac se ljudski srdio, što Lulica tako uporno laže. — »Ti si zaslužio« — reče — »da te napustim u ovoj pustinji. Ali zbog milostinje, koju si danas podelio, ja ću se smiriti. Idimo, izidimo odavle, odvest ću te na jedno mesto, gde ćeš naći svoju sreću. Ali nemoj da lažeš: laž je velik greh i gotovo vazda po zlu svrši«.

Ustadoše i zaputiše se prema reci, da je pregaze. Dok su baš gazili, voda se podiže Lulici do kolena. Starac ga upita: »Je li, dakle, bilo džigerice ili nije?« — Lulica odvrati: »Ali, nije bilo!« — Odmah se voda podiže Lulici do grla. Starac će opet: »Nemoj lagati; je li bilo džigerice ili nije?« — »Nikakove«, odgovori Lulica, »nikakove džigerice nije bilo«. — A voda se podiže do preko glave, i kad je starac ponovio svoje pitanje, Lulica proviri iz vode ruku i s njome je mahao, da nije. — »Velik si ti lažac« reći će starac, »ali ipak ne ćeš umreti«. — Onda voda pane i obojica izađu na kopno. Posle duga hodanja, baš kad je sunce htelo da grane, uniđu u jedan veliki grad. Razgovarajući sada s ovim sad s onim, Lulica i starčić saznadu, da je kraljeva kći, devojčica od jedva petnaest godina, teško bolesna od sušice, i nijedan joj lekar nije znao pomoći. Starac onda reče: »Ja ću je izlečiti«. — Ljudi su ga odmah odveli kralju, koji ga upita, bi li baš on mogao da izleči njegovu jedinicu. Starac mu odgovori: »Da, veličanstvo. Ja sam strani lekar i razumem se dobro u ovakove bolesti, te sam mnoge ljude već od nje oslobodio. Samo treba da se pokoravate mojim propisima«. — Kralj mu odvrati: »Ded, kažite vi slobodno; mi ćemo se pokoravati svim vašim naređenjima, a izlečite li moju kćerku, zatražite, što vam je najdraže; ili ćete nju za ženu, ili ćete biti baštinik kraljevstva, ili ćete mnogo blaga; sve je svejedno. Ali ako je ne izlečite, te se pokaže da ste varalica, pamtite, da ćete stradati glavom«. — »Nemojte se vi bojati, veličanstvo«, umiri ga starac, — »ja nisam varalica i vašu ću kćer sigurno izlečiti. Zapovedite, neka mi se spremi jedna soba odelita, i neka u sobi bude jedna peć i drva za loženje, pa mi predajte svoju bolesnicu. Pazite, da nitko ne sme biti u sobi osim ovoga mojega momka«. — »Dobro je«, reče kralj, i za jedan mah sve je bilo spremljeno. Međutim se starac pogodio sa Lulicom, da će nagradu podeliti na pola. Ali kad je Lulica video, gde je starac naložio peć i bacio devojku u vatru, skoči na prozor, da pobegne, ostavivši na cedilu svoga druga. I nije nikako hteo da pomogne starcu u poslu. Nakon tri dana peć se ohladila, a onda starac metlicom skupi pepeo u jednu rpicu, izreče neka molenja ili kletve, i najednom iskoči iz one rpe kraljeva kći, zdrava i čitava. Lulica je bio izvan sebe od radosti; mirno izide iz sobe i potraži kralja, da mu javi ozdravljenje. Tako je mnogo pričao, kao da je on sve to izvršio. Zamislite, kakovo je veselje nastalo u dvoru! Kralj onda reče njima obojici: »Hoćete li moju kćerku za verenicu?« — »Ne ćemo!« odvrati starac. — »Volite li novaca? Ja ću vam ih dati, kolikogod hoćete«, reče kralj. — Onda su odveli starca i Lulicu u kraljeve blagajne. Lulica nije ni dahnuo, nego je stao da trpa novce u čarape, u šešir i u sve džepove svoga odela. Starac nije hteo ništa uzeti. Zatim otidoše zajedno.

Kad su izišli iz grada, starac je pazio na svoga druga, jer se Lulica rado udaljivao s punim džepovima novaca. Stigavši u šumu, sedoše na jednu kamenu ploču kao kameni stol, a starac reče: Tu ćemo razdeliti blago. — Lulica odmah prihvati: »Razdelite i vi svoje«. — »Ja nisam uzeo ništa«, odvrati starac. »Moje je celo imanje one tri pare, koje si mi podelio na tri mesta na cesti. Idimo! Ako želiš ostati sa mnom, metni tu novce, da vidimo, kome šta pripada«. — Oni se bejahu pogodili, da će deliti svako dobro i svako zlo, ali zla sada nije bilo, a blaga dosta. Lulica je jedva jedvice izvukao novce iz džepa; on je nameravao da zadrži sve za sebe, čak je i na to pomišljao, da bi ih oteo starcu nakon izvršene deobe. Ali se starac nije dao zavesti, nego je razdelio novce na tri rpice i onda reče: »Evo svakome po jedna hrpica; sve su jednake«. — Lulica primeti: »No, a kome pripada ona treća hrpica?« — Starac mu odgovori: »To ćemo ostaviti na ovom kamenu za onoga, koji je pojeo džigericu«. — »Ja sam pojeo džigericu, ja«! usklikne Lulica. — »Evala«, reče starčić, »alaj si baš lažac. Samo je lakomost za novcem mogla izvući istinu iz tebe. Uzmi sve novce, ja za sebe ništa ne tražim. Ja ih ne trebam i, evo, vraćam ti i tvoje tri pare, jer ne ću da imam išta tvoje. Ali ovaj ti novac ne će doneti sreću, a ja te više ne trebam u društvu. Idi, kuda znaš. Mislio sam, da me voliš; ali su retki ljudi dobra srca. Svi su nezahvalnici! Idi, idi, i seti se barem dobra, što sam ti načinio«. — Tako su se rastali, svaki svojim putem, kao pas i mačka.

Kako je ostao sam, Lulica sabere sve novce i počne lutati svetom kao veliki gavan: igrao je, zabavljao se, rasipavao na sve načine, te je za kratko vreme potrošio celo svoje bogatstvo, i ostade skoro bez pare. Onda se seti, da će se načiniti lekarom, te došavši u neki grad, čuje, da je kraljeva kći teško bolesna od sušice, i da je nitko ne može izlečiti. Lulica je mislio, da će je izlečiti lekom onoga starčića. Otide k onome kralju i ponudi se za lečenje. Dade spremiti sobu, peć i gorivo, i kad je peć pocrvenila od žara, baci unutra devojku. Nakon tri dana skupi pepeo u jednu ru. Sva molenja i sve kletve ostadoše beskorisne: zdrave i čile devojke nije bilo. Ljudi su u dvoru čekali i čekali, i napokon htedoše da vide, što bi s devojkom. Kad su se jadu setili, bez ikakova okolišanja zgrabe Lulicu, bace ga u tamnicu i osude na smrt. Eto, ide Lulica na stratište i putem plačući govori: Oh, kad

bi moj starac bio ovde! Neka mi ovaka sudbina, zaslužio sam je! I suviše sam rđavo prema njemu postupao. Šta ću, jadan! Kad eto kod nekog zaokreta gde bane starčić odeven u gospodsko odelo. Starac zaustavi stražu i upita: »Što se dogodilo?« — Stražari mu objasne ceo Lučin zločin i kako ga je kralj osudio, da pogine na stratištu. Starac reče: »No, vratite ga natrag, ja ću sve to popraviti«. — Tako vratiše Lulicu u kraljevu palaču, gde starac zapovedi, da mu donesu ono malo pepela, što je ostalo od izgorele devojke. Uz nekoliko njegovih reči, iskoči devojka čila i zdrava, divota živa od devojke. Tako je Lulica oslobođen, a starac reče: »Ja vrlo volem ovoga mladića, pa ga preporučam vašem veličanstvu, premda je malo vetrenjast i velik lažac. Ima u njemu i nešto dobra«. — To se svršilo tako, da se Lulica venčao sa kraljevom kćeri, a kad je kralj umro, postade vladarom one zemlje.

NA OBALAMA

Odnesoše me na galiji nekoj
Jednoga junskoga jutra,
I već sam bio sutra
U željenoj zemlji dalekoj.

I plovio sam kroz vedrine
Nošen belim jedrima u beskraj;
Bio sam dete plavih predvečerja
Zalutalo negde u nepoznat kraj.

Dušu mi visine opiše,
Nebo je tonulo u me,
I ne znadoh više
Da li sam zvuk na visini,
Il' veseli kliktaj u dnu šume.

Ne znadoh za poglede setne;
Tonuh u hučne reke radosti
Kô veseli kliktaj mladosti
Za vedrinama u večeri letne.

Ostavio sam srce na vrhove katarki
I tragove hoda na obale cvetne;
Pod devojačkim sam prozorima pevao
U noćima punim mekih šumova;
Teran radošću preko drumova
Mnoge sam draži snevao.

Pogledaše me mnoga režljiva oka,
I ostavih u svim prozorima
Po dva pogleda duboka
Kô po dva krupna cveta, —
O, moji cvetovi crveni! —
I pun žalosti dodoh sa obala cvetnih,
Ajme meni!...

Vratio sam se sa galije,
I plačem u ovo sivo predvečerje,
Dok na dalekim obalama moja galija ćuti,
I venu pogledi u prozorima ko žuti
Krupni zaboravljeni cvetovi.

Đorđe Lopičic

MALIŠANI

— Došao Volođa! — zaviknuo je netko vani.

— Volođička su došli! — zavapi Natalija, srnuvši u blagovanicu. — Ah! Bože moj!

Cijela porodica Koroljevih, koja je svakog časa očekivala Volođu, pojuri k prozorima. Pred ulazom su stajale široke saonice, a s trojke bijelih konja dizala se gusta para. Saonice su bile prazne, jer je Volođa već bio u predsoblju, gdje je crvenim, prozeblim prstima otkapčao kukuljicu. Njegova đačka kabanica, kapa, kaljače i kose po sljepočicama bile su pokrivene injem. On je čitav od glave do pete izgledao tako ozebao, da je čovjeku, gledajući ga, dolazilo, da se sâm strese i učini: brrr! Mati i tetka bacile su se na njega grleći ga i ljubeći. Natalija je opet prinikla k njegovim nogama i stala da mu skida čizme. Sestre su počele da ciče, vratima se škripalo i lupalo, a Volođin je otac, u samom prsluku i s makazama u ruci istrčao u predsoblje i zagrajao usplahireno:

— A mi smo te još juče očekivali! Kako si putovao? Gospode Bože moj, ta pustite ga da se pozdravi s ocem! Jesam li otac ili što sam?

— Hav! Hav! — lajao je u basu Mylord, ogromni crni pas, udarajući repom po zidovima i pokućstvu.

Sve se to pomiješalo u neprekidni ,radosni šum, koji je potrajao dvije minute. Kad je prošao prvi nalet radosti, primjetiše Koroljevi, da je osim Volođe u predsoblju još jedan mališan, umotan maramama, šalovima i ogrtačima i pokriven injem. On je nepomično stajao u kutu kao u zasjenku velike lisičje bunde.

— Volođička, a tko ti je ovo? — upita mati šapatom.

— Ah! — trgne se Volođa. — Predstavljam vam svoga druga Lećicina, učenika drugog razreda... Doveo sam ga u goste k nama.

— Vrlo nam je milo! — reče otac radosno. — Izvinite, ja po domaću, bez kaputa... Izvolite! Natalija, pomozi gospodinu Čerepicinu da se svuče! Gospode Bože moj, ta otjerajte to pseto! To je upravo kazna božja!

Malo zatim, zaglušeni ovim bučnim dočekom, i još uvijek rumeni od studeni, sjedjeli su Volođa i njegov drug Lećicin za stolom i pili čaj. Zimsko sunašce, prodirući kroz snijeg i ledeno cvijeće na prozorima, treperilo je na samovaru i kupalo svoje čiste zrake u čajnoj čaši. U sobi je bilo toplo, pa su mališani osjećali, kako u njihovom ozeblom tijelu kao da se pregone struje i hladnoća i toplota.

— No, eto nam ubrzo Božića! — govorio je otac zapjevajući, dok je motao cigaretu od tamnožutog duhana. — Nema davno što je ljetos mama plakala ispraćujući

tebe! A ti već evo dođe... Vrijeme, brate, brzo prolazi! Ne dospiješ ni da odahneš, a starost je tu. Gospodine Čibisove, jedite, molim vas, ne sustežite se! Kod nas je sve po domaću.

Volođine tri sestre, Katja, Sonja i Maša, — najstarijoj je bilo jedanaest godina — sjedjele su za stolom, ne skidajući očiju s novog poznanika. Lećicin je bio visinom i stasom kao Voloda, ali ne tako pun i bijel, nego mršav, osmagao i pjegav. Kosa mu je bila nakostriješena, oči uske, usne debele, uopće — nije bio lijep. Bio je namrgođen, uvijek je ćutao, i nijednom se nije nasmijao. Gledajući ga, curice su odmah pomislile, da on mora biti vrlo uman i učen čovjek. Neprestano je o nečem mislio i toliko je bio obuzet svojim mislima, da se pokatkada, kad bi ga štogod zapitali, stresao, dizao glavu, i nije znao, što je pitan.

Djevojčice su primjetile, da i Voloda, koji je inače uvijek bio veseo i razgovoran, ovaj put malo govori, da se uopće ne smije, upravo kao da mu i nije milo, što je došao kući. Dok su sjedjeli kod čaja, on se samo jednom obratio sestrama, i to s takvim čudnim riječima! Upro je prstom u samovar i rekao:

— U Kaliforniji mjesto čaja piju džin.

I on je bio obuzet nekakvim mislima. Sudeći po pogledima, što ih je katkada izmjenjivao s Lećicinom, obadvojica dječaka mislila su o istom.

*

Poslije čaja prešlo se u dječju sobu. Otac i djevojčice sjeli su za stol i latili se posla, koji je bio prekinut dolaskom dječakâ. Pravili su od raznobojnog papira cvijeće i rese za bor. To je bio privlačiv i šuman rad. Svaki novi cvijet popratile su djevojčice krikovima divljenja, a i povicima zaprepaštenja, kao da je cvijetak pao s neba. Tatica se također ushićavao, ali je katkada i bacao makaze na pod, srdeći se, što su tupe. Mamica je dolazila u dječju sobu i zabrinuto pitala:

— Tko mi je uzeo makaze? Opet si mi, Ivane Nikolajiću, uzeo makaze.

— Gospode Bože moj, ne daju mi ni makaza! — jadikovao je Ivan Nikolajić i, zavalivši se u stolac, pravio se uvrijeđen, ali bi se začas opet udobrovoljio.

Prije, kad je dolazio, Voloda se također zabavljao pripremama za bor ili je trčao u dvorište da gleda, kako kočijaš i pastir prave gomilu od snijega. Međutim sad, ni on ni Lećicin nisu obraćali ni najmanje pažnje raznobojnom papiru, nisu čak ni privirili u štalu, nego su sjeli kod prozora i počeli šaptati o nečem. Zatim su otvorili geografski atlas i počeli da proučavaju jednu kartu.

— Najprije u Perm... govorio je tiho Lećicin. — Otuda u Tjumen... zatim... Tomsk... onda,,, onda u Kamčatku... Odatle će nas Samojedi prevesti na čamcima preko Beringova mora... I eto nas u Americi... Tu ima mnogo životinja s krznom.

— A Kalifornija? — upita Voloda.

— Kalifornija je niže... Glavno je dočepati se Amerike, a onda je Kalifornija pred nosom. Do živeža ćemo dolaziti lovom i grabežem.

*

Lećicin je cio dan izbjegavao djevojčice i gledao ih mrko. Poslije večernjeg čaja dogodilo se, da je ostao pet minuta nasamo s njima. Bilo bi nezgodno da ćuti. Zato se on oštro nakašlje, protrlja ruke, pogleda Katju hladno i zapita:

— Jeste li čitali Main-Rida?

— Ne, nisam čitala... Čujte, znate li se vi klizati na sklizaljkama?

Lećicin ne odgovori ništa na ovo pitanje. Samo je naduo jako obraze i uzdahnuo kao da mu je vruće. Pogleda opet Katju i reče:

— Kad stado bizona juri kroz pampase, zemlja se trese, a preplašeni mustangi ritaju se i ržu.

Zatim se nevoljko nasmiješi i doda:

— A i Indijanci napadaju na vozove. Ali su najgori od svega moskiti i termiti.

— A šta je to?

— To su kao neki mravi, samo što imaju krila. Ujedaju vrlo jako. A znate li, tko sam ja?

— Gospodin Lećicin.

— Ne. Ja sam Montigono. »Jastrebova Pandža«, vođ nepobjedivih.

Najmanja od djevojčica, Maša, pogleda u njega pa u okno, za kojim se već počelo mračiti, pa reče neodlučno:

— A mi smo juče jeli leće.

*

Potpuno neshvatljive riječi Lećicina, njegovo neprestano šaputanje s Volođom, Volođina zamišljenost, kao i to, što se on nije htio da igra, — sve je to bilo zagonetno i čudnovato. I, obadvije starije djevojčice, Katja i Sonja, počnu pažljivo motriti mališane. Uveče, kad su dječaci legli da spavaju, djevojčice su se prikrale k vratima i prisluškivale njihovu razgovoru. O, što su doznale! Dječaci su se spremali da bježe nekamo u Ameriku, da traže zlato. Bili su već sve spremili za put: malu pištolju, dva noža, dvopeka, povećalo za dobivanje vatre, kompas i četiri rublja novaca. Saznale su, da će dječaci morati preći pješke nekoliko tisuća vrsta, sukobljavati se putem s tigrovima i divljacima, pa onda, tražiti zlato i slonovu kost, ubijati neprijatelje, stupiti u gusare, piti džin i na kraju krajeva oženiti ljepotice i obradivati plantaže. Voloda i Lećicin govorili su i uzbuđeno prekidali jedan drugoga. Lećicin je kod toga sebe nazivao Montigono »Jastrebova Pandža«, a Volođu »Bljedoliki brat moj«.

— Ti, pazi, ne govori ništa mami, — rekla je Katja Sonji, spremajući se s njom da spava, — Voloda će nam donijeti iz Amerike zlata i slonove kosti, a ako kažeš mami, ne će ga pustiti.

*

Uoči Badnjeg dana Lećicin je cio dan proučavao kartu Azije i nešto zapisivao, a Voloda, rdave volje, naduven kao da ga je upekla pčela, hodao je po sobama mračan, ne govoreći ništa. Štaviše, jednom je stao u dječjoj sobi pred ikonu, prekrstio se i kazao:

— Gospode, oprosti mi grješniku! Gospode, čuvaj moju sirotu, nesretnu mamu!

U veče se rasplakao. Kad je odlazio da spava, dugo je grlio oca, majku i sestre. Katja i Sonja su znale u čemu je stvar, a mlada, Maša, koja baš ništa nije shvaćala, samo se zamislila, kad je vidjela Lećicina i rekla s uzdahom:

— Kaže njanja*), da u postu treba jesti grah i leće.

*

Na Badnjak rano ujutro ustale su Katja i Sonja tiho s postelje i pošle da vide, kako će mališani bježati u Ameriku. Prišuljale su se k vratima.

— Dakle ti ne ideš? — pitao je srdito Lećicin. — Govori, zar ne ideš?

---

* dadilja

— Gospode! — plakao je tiho Voloda. — A kako da idem, kad mi je žao mame ?

— Bljedoliki brate moj, ja te molim, da idemo! Ti si me uvjeravao, da ćeš ići, sâm si me nagovarao, a sad, kada treba da se ide, ti si klonuo.

— Ja... ja nisam klonuo, meni je... meni je mame žao.

— Govori: ideš ili ne ideš?

— Ja idem, samo... samo počekaj... Htio bih još ostati kod kuće.

— U tom slučaju ja idem sam! — odluči se Lećicin. — Proći ću se i bez tebe. A, još si htio ići u lov na tigre, i u borbu! Kad je tako, vraćaj moj pištolj!

Voloda zaplače tako gorko, da sestre nisu mogle izdržati, nego su također tiho zaplakale.

— Dakle, ne ideš? — upita Lećicin još jednom.

— I... idem.

— Onda se oblači.

I Lećicin, da bi utvrdio Volodu, počne hvaliti Ameriku. Rikao je kao tigar, imitirao parobrod, borio se, obećavao Volodi, da će mu dati svu slonovu kost i sva lavlja i tigrova krzna.

Taj mršavi i osmagli mališan, s nakostriješenom kosom i pjegama na licu, učinio se curicama neobičan, dostojan uvaženja. To je bio heroj, odlučni, neustrašivi čovjek, i on je tako rikao, da se, stojeći ovako iza vrata, moglo doista pomisliti da je to tigar ili lav.

Kad su se djevojčice vratile u svoju sobu i počele oblačiti, rekla je Katja očiju punih suza:

— Ah! Meni je tako strašno!

*

Do dva sata, kad su pošli da objeduju, bilo je sve mirno. Za objedom se pokazalo, da dječâkâ nema kod kuće. Slali su u služinsku sobu, u štalu, k upravitelju u stan, — tamo ih nije bilo. Poslali su u selo — ni tamo. I čaj iza toga pili su bez dječâkâ, a kad su sjedali za večeru, mama se jako uznemirila pa čak i plakala. Noću su opet išli u selo, tražili, odlazili sa svjetiljkama na rijeku. Bože, kakva je zabuna nastala!

Sutradan je došao policijski činovnik, pa su u blagovaoni pisali na nekakvu papiru. Mama je plakala.

*

Ali, eto, pred ulazom staju saonice, a s trojke bijelih konja diže se para.

— Dode Voloda! — viknuo je netko na dvorištu.

— Volodička su došli! — zavapi Natalija, srnuvši u blagovaonicu.

I Mylord je zalajao u basu: »Hav! Hav!« Dječake su zaustavili u gradu, u trgovini, gdje su dolazili da pitaju, ima li baruta. Voloda je, čim je ušao u predsoblje, zaridao i bacio se mami oko vrata. Djevojčice su dršćući s užasom pomišljale, što će sad biti. Čule su, kako je tata odveo Volodu i Lećicina u svoj kabinet i tamo dugo nešto s njima razgovarao. I mamica je govorila i plakala.

— Ne ide to tako, — uvjeravao je tatica. — Ne daj Bože, da čuju u gimnaziji, isključili bi vas. Stidite se, gospodine Lećicine! To nije lijepo! Vi ste začetnik, i ja se nadam, da će vas vaši roditelji kazniti. Zar se tako radi? Gdje ste prenoćili?

— Na stanici! — odgovori Lećicin ponosno.

*

Poslije toga je Voloda ležao i metali su mu na glavu octene obloge. Telegrafirali su nekamo, pa je drugi dan došla jedna gospoda, Lećicinova mama, i odvela svog sina.

Kad je Lećicin odlazio, bio je ozbiljan i ohol. Pozdravljajući se s djevojčicama, nije ni riječi progovorio. Uzeo je samo Katjinu bilježnicu i potpisao se za uspomenu:

»Montigomo: »Jastrebova Pandža«.

Preveo s ruskog M. R.

A. P. Čehov

MOJA BRAĆA

Već ranim jutrom ustaju i traže mleka i hleba
a sitna, najmlađa beba
vrišti i tapše rukama.
A onda trče u dvorište i viču, da sve ori,
love se, tuku i skaču — niko se ne umori;
prevrnu sve, što vide, i pronađu neke štapove,
sastave ratničku vojsku i svrstaju se u redove,
a zatim komandir viče:
»Napred! Tra, tra! Tra, tra!« —
i za čas eto vike, kriča i plakanja.
Pa dok jedan viče: »To je puška moja!« —,
drugi krvav ide iz ovoga boja.
Derača ori dvorištem.
Zaglušna buka se širi.
I onda opet mir.
Prestala velika graja...
Mališi su našli igru, novu i punu čara:
u hladu na brdu peska igraju se zidara.
Tiho!
Tiho, da ne čuje niko, stvaraju oni grad.

Zatim dolaze sestre jogunice, nestašne, male.
Donose šećera, hleba, pekmeza i kolača,
prostru po dasci papire i na njih pomeću stvari,
razdele papirne novce (tu se na hiljade broji)
i dok im traje hrana
igraju se — dućana.

Čitav dan tako prolazi u živoj vrevi i buci,
Večno je bojno stanje i puške su uvek pri ruci.
Svada je prva na redu i začas se opet slože
Pevaju, skaču i viču, — niko im ništa ne može.

A kada večera prođe — kuća je već tiha.
U krevetima leže i spavaju mlaišani,
umorni od igre, trčanja i vike.
Sanjaju nove igre i priče tajanstveno lepe...
...I dok po njima blesak rumenog kandila pleše
u snu im se njihova lica od bezbrižne radosti smeše.

Nemanja B.

ČITAČ

Napunio je svoju svetiljku uljem, seo pred knjigu i počeo čitati. Oči su mu pile redove sitnih i malenih crnih slova, i on je sledio njihove ravne i duge pravce, tonuo u njih sve više i dublje i sanjao o svetu, koji je u njima goreo uklet i okovan, i tužan i radostan.

Noć je visoko bila na nebu. I dok su nad gradskim kućama prolazile tužne i umorne povorke oblaka i metalni zvuci crkvenog zvona ko koplja probijali tamu, ustupale su strane mesto novim stranama i u srcu su bila nova i nova očekivanja.

I noć je počela umirati. Crvene žile rosnoga jutra punile se sve više i više krvlju i sve više i više su rezale i topile tamu. Nebo je bilo sveža i rosna latica jutarnje ruže, i rumena svetla su koračala pred suncem i sipala krvave cvetove. U zrcalu prozora goreo je dan i u zrcalu prozora topile se jutarnje boje i smejale crvene oči.

Cvetao je i rasao dan, a njemu se učinilo, da svetiljka slabije gori i da u njoj nema ulja.

I kad je zatvorio knjigu i protro oči, začuo je s ulice jake, sveže i odmorne korake radnika i njihovu jutarnju pesmu.

I video je, da je već dan i da je posvema umoran.

I video je da je zaboravio na sebe.

Vladimir Marinko

MOJ PUT

O, put je moj u magli
Zaglušnoj, strašnoj, sivoj,
Od koje lice blijedi,
Od koje srce moje,
U grudima se ledi.

O, put je moj daljina —
Ogromna, siva, daleka,
Po kojoj zima kosi,
Sa svojom mraznom rukom,
Pod kojom smrt me čeka.

O, put je moj tortura,
Gdje mučilišta stoje,
Gdje sunca nigdje nema,
Gdje krv i suze mrznu
I gdje sve propalo je.

Pa ipak, kad se desi,
Da se izranjen utješim;
Videć na olujnom nebu
Zvijezdu Danicu,
Ja umorni putnik,
O Bože, tada se nasmiješim.

Olinko Delorko

СПОЗНАЊЕ

Знам да никад циља куд ме мисо води,
Као метеора достигнути не ћу;
Јер он је ко барка што пучином броди
С преломљеном крмом кад је вали крећу.

Ал' било је дана када су ми зене
Дрхтале од сјаја гледајући слику,
Која се ко вело свија око мене
Застирући обзор далеком видику.

У данима овим радости и среће,
Нисам знао да још постоје и други,
У којима никад испливати неће
Оно, што се једном окупа у туги.

Прошла је и двојба ко сила олује,
Што се спушта ноћу са горских бремена;
А данас ми као неке приче зује
Слађани тренуци горких успомена.

Али нови полет у висине свете
Винуо се неком недостижном крају,
Да прекрије оне нити разапете,
Које и од туге и бола пуцају.

Вратит ће се опет, јер је део мене,
И донети собом ново васкрснуће
У ко бура он ће душу да покрене,
Да не лута више низ тамно беспуће.

А ја ћу чекати дотле румен-зору,
Кад ће да оствари моје младе сање
И да душа опет запева у зору,
Гледајући ново и лепше спознање.

Никола Миросављевић

ДВЕ ЖЕЉЕ

Ја осећам данас, све се више шири
У грудима мојим нека љубав света;
Часком душу прожме и сву је замири,
Да лети за циљем недостижних мета.

Часком је притисне ко шиљком од кама
И неда да дахне у љутоме болу
И чујем где јецај душом се пролама
Отегнут, жалостан у дугачком молу.

И ја ћутим тада како једна жеља
Колеба се, дрхће као зора веља
Што ће са истока да небом заруди...

А друга се слатком чежњом приближава
И лаким шапатом, који подрхтава,
Успомене давне и прошлости буди...

Никола Миросављевић

RADOST

(IZ KNJIGE „GOSTIONA MIRNOĆI“)

Kad je Bog toliko dobar poljima, čemu onda riječi, koja li korist od njih, tih suhoparnih ljusaka misli? Nema riječi, koja bi mogla da ocrta radost, koja lebdi u svijetu. Nema sredstva, kojim bi se mogla dati slika te leteće krasote stvari! Između dvadeset milijuna maslačaka, što rastu u polju, vrijedi jedan jedini od njih više nego svi oni suhoparni simboli, kojima se nikad ne može iskazati onaj pravi smisao majske bujnosti, što izbija iznad živica, iz zborova ptica i zuja pčela, iz iščupanih latica ovčijeg runa, što lepršе zrakom, iz leta bjelovratih lastavica na njihovim odisejadama. Evo ovdje nema ševa, ali kolike li radosti, pjesme i poleta; kolikog li veselja, kad pogledaš puteljke, obrubljene svijetlim drvećem, pa ono nekoliko hrastova, što su još zadržali zlatnosmeđu boju, ili one jasenove, uvijek nekako produhovljene! Samo kosovi, drozdovi i kukavice iznad brežuljaka mogu da opjevaju ovaj dan. Godina je već daleko poodmakla, pa su jabukova drva stresla sa sebe već gotovo sav cvijet, a na dugačkim proljetnim livadama izbile su prve zelene oštrice trave. Kad nema nikoga u blizini, tad Orfej sjedi ovdje na kamenu i svira konjićima. Ako se posve mirno ispružite na dalekoj obali, vidjet ćete i Pana, gdje u bukviku na uzvisini, u kom vlada vječni sumrak, pleše sa svojim nimfama.

Tko da vjeruje u starost, dok nas obavija ovaj veo boja, zanosa i pjesme, dok se pred nama pruža ta nedokučiva vizija, kojoj valja da se divimo: blage ovčje glave, ona meka runa, što se suše na plotu i množina majušnih pataka, koje su tako ludo povjerljive, da su ih već nekolike svrake ugrabile.

Modra je boja — boja mladosti, pa se sve cvijeće čini tako nježno i krhko. Čovjeku se pričinja kao da je sve naokolo mlado, suviše mlado, da se prihvati posla. Jedno je jedino biće zaposleno, a to je čvorak, koji gore negdje nad mojom glavom skuplja crviće za svoju porodicu, pa stoga proleti na dan najmanje dvjesta puta, jer djeca treba da su mu ugojena.

Kad je nebo toliko sretno i cvijeće tako svijetlo, čini nam se, da je nemoguće, da će svijetli anđeli ovoga dana prijeći u tamnu noć, da će se ova krila polagano sklapati, kukavica leći na počinak, bezglavi komarci plesati do večeri, trava drhtati od rose, vjetar umrijeti, a ptice zašutjeti...

A ipak je tako. Dan je prošao — a s njime i pjesma, čar i udaranje krila. Čudo dana polako je iščezlo. Noć je. Ali radosti nije nestalo. Ona je samo promijenila svoju haljinu i zaodjela se tišinom, baršunom i bisernim sjajem mjesečevim. Sve spava, osim jedne jedine zvijezde i maćuhica. Ne znam, zašto one moraju bdjeti više nego sve ostalo cvijeće? Ako se u mraku nad njih nagnete, opazit ćete, da su izrazi njihovih lica mnogo ljupči i pronicaviji nego inače. Zacijelo su one sklopile takav ugovor.

Svi su se oni mnogi glasovi dana ugušili u noći, osim jednoga — to je rijeka, koja mrmori u tmini! Kakovom se pobožnosti sve izvršuje! Nijedan maslačak nije rastvoren; sjene tisovine spustile se već na zemlju! Moljci još ne lete, ni kozodojima još nije doba; pa i sove šute. Tko može uza sve to reći, da u ovoj tišini, u ovom drhtavom, slabom svijetlu, u tom uzduhu, u kome je nestalo zanosa i mirisa, osim svježine, — ima manje onoga nečeg, što se ne da izreći, a i pred čim bi riječi zanijemile?

Ako pažljivo slušate, začudit ćete se, kako je ova noćna tišina, koja se čini gluha, uistinu glasna i puna. Janje bleji na ledini; tamo negdje iza polja javlja se mala ptičica dražesnim cvrkutom; nekoliko krava pase još uvijek i preživa. Uz noćnu svježinu osjeća se također i neki miris; čini mi se, da je to divlji šipak i naši orlovi nokti; nijedan se drugi mirs tako ugodno ne stapa s uzduhom. U tom su mraku ruže zadržale svoju boju, još ljepšu možda nego ikad. Ako je boja, kako kažu, samo djelovanje svijetla na različita vlakna, tada je čovjek zamišlja, kao da je ona glas, pjesma zahvalnica, što je svaki oblik u svijetu iskazuje suncu i mjesecu, zvijezdama i vatri. Pjesma ovih ruža, što ih mjesečina obasjava, posve je tiha. Najednom opazih, da se osim one jedne crvenkaste, budne zvijezde pojavilo na nebu i mnogo drugih zvijezda. I zmaj se vidi sa svojih sedam blijedih svjetova; on se noćas visoko uspeo i udaljio, u društvu svojih pratilaca.

Radosti li noćne! Čini nam se nevjerojatno, da će sva ova krasota proći i preobraziti se opet u dan. Ta zacijelo je svijet zaspao dubokim snom, pa će biseran sjaj mjesečine trajati vječno, a blagotvorna tišina ne će nikad više da ustupi svoje mjesto buci i graji; niti će se blijedi grozdani cvjetovi ovog misterija preliti u zlato.

A ipak nije tako. Noćno je čudo prošlo. Dani se. Slaba svjetlost izbija. Nebo se još uvijek čini poput siva papira, po kome trepte sjene divljih pataka, što lete. Drveta su fantomi. I najednom se čuje prvi klik ptice, koja se preplašila dana, što se javlja. Jedan jedini glas, ali onda se sad ovdje, sad ondje, po svemu drveću javljaju sve više i više kratki, prekidani glasovi ovoga dražesnog i bezbrižnog zbora, kojim uzvraćaju onaj prvi pozdrav. Je li neodgovornost bila uvijek tako božanska, kao u ovih ptica, što se bude? Zatim — ona rumenožuta pruga na istočnom nebu i opet je tišina. Što rade ptice iza ovoga svoga prvog koraka? Razmišljaju li možda o svojim grijesima i poslu? Ili iznova zapadaju u san? Drveće brzo gubi svoje nerealne oblike, a kukavice počinju kukati. Boje se cvijeća počinju već žariti; rosa miriši po njemu.

Čudo je dovršeno, jer je čvorak započeo svoj posao, a sunce pozlaćuje ona njegova tamna, marna krila. Osvanuo je opet bijeli dan. Ali njegovo je lice nekako neobično, nije onako, kao što je bilo juče.

Čudno je, kad pomislimo, da nijedan dan ne nalikuje na prošli i nijedna noć nije slična onoj, koja dolazi! Čemu da se onda bojimo smrti, koja je samo noć? Čemu da se kinimo, kad budući dan ima drugo lice i drugi smisao?

Sunce je sada osvijetlilo polje maslačaka, vjetar njiše lipe. Nešto prolazi nada mnom.

To je radost, što lebdi u zanosu.

John Galsworthy

(Prevela Cvijeta Marković)

TREĆA ČETA*

Ne mogu vam reći, na kojoj je pruzi ležalo ovo selo, jer tuda nije išla željeznica. Ne mogu vam reći ni to, kako se zvalo, jer je takovih sela bilo mnogo i o svima bi se moglo isto pričati.

Ali dajmo mu ime Fjodorovka. Šta je na tom, ako se zvaše drugačije? Makjejevka, Lipjanka, Vorobjevka — ah, koliko drugih imena leži čovjeku u glavi, i svako kazuje isto: ukrajinsko selo! Jedno kao drugo. I u tom i u tom, tamo i tamo živjeli su i prebivali oni, o kojima počinjem s velikom ljubavlju pričati...

Na početku smo tisućudevestosedamnaeste godine. Koncem sječnja. Zima je dosad tiha, mirna, malo snijega, malo vrana.

Sunce baš zapada. Moglo bi se uhvatiti rukom, tako je studeno. Utonulo u parama, nalik je na krasan opal, o kome i u Rusiji govore, da donosi nesreću.

Fjodorovka se danas sasvim promijenila.

Netom se otvoriše vrata svih koliba, i jedan za drugim, jedna za drugom, izlazili su starci i žene, polaganim, kolebljivim korakom iz svojih toplih zakutaka i zaputili se nasred seoskoga trga, kud su ih djeca već davno prestigla.

Koga to iščekuju?

Mužici u premašćenim, izlinjalim kožusima, s ovčjim šubarama mal'ne na očima, čupavih ruku, ponekad sličnih na koru drveta i mirno složenih otraga, vijećaju, vijećaju čudnim žarom i značajnošću.

Čitavi oblaci djece, od kojih su neka bosa, veselo trče po tvrdom, zamrzlom tlu, i očito ih srdi nedostatak snijega, s kojim bi bilo još veselije.

Žena je tu nekako mnogo, žena zdravih, crvenih obraza, bijelih zubiju iza poluotvorenih usna, koje kao da osjećaju jaki tek na jabuke, o kojima se ovdje govori i na kojima se osjeća velika potreba.

Nemojte se čuditi. Traje to već četvrtu godinu, kako su im muževi otišli na vojnu, te za njih dobivaju nekoliko rubalja na tjedan, da ne stradavaju. Starih je tu mužika dosta, svjetuju u gospodarstvu, pomognu kod blaga, da dobro izađu, podlažu krov. Ali su za te stvari slabi. Ipak ćeš to nekako izdržati, Marfo, izdržati; pomoli se samo Bogu, i muž će ti se vratiti, tek da se ne zagrcneš.

Nego, tu se zaista govori o nekakovim jabukama. Neprestano, kao da se čeka na nekakov glas, užasno nov i neobičan, kome nekoliko mudraca svojim umovima pripravlja put. U toj skupini tamo netko osvaja svojim izlaganjem, umije to bolje da kaže, i, eto, grnu k njemu sve ostale grupice, koje nije zadovoljio njihov govornik. Žene su najznatiželjnije. Neprestano pretrčavaju, pa se opet negdje strče i nešto šuškaju, okrenu glave, pritvore oči i čuje se bujni njisak, da ih moraju druge nadvikati i ušutkati. Mužici ih strijeljaju očima i smještavaju ih: samo nemojte da se rasipate!

Najednom nasta mir. Netko je došao na kolima i zaustavio se nasred trga. Mužik Andrija vozi iz bolnice sina invalida, kome su obje noge odrezane iznad koljena; sjedi zariven u slamu, samo mu glava viri s očima kao iskre. Sve je nagrnulo k njemu, pružaju mu ruke: Budi pozdravljen, bit će ti među nama bolje! Samo invalid kao da ne čeka njihove riječi, već im stalno hoće sam nešto da kaže, nešto sjajnije i slavnije, što mu je negdje duboko sakrito i što ljubomorno čuva. Napokon se umiriše. Počekajte! Sad ću ja da počnem.

Invalid Ivan Andrejević nikada prije, a možda i nikada poslije, nije tako osjećao gubitak nogu, kao ovaj čas. Nekad zdrave i silne, vitke i pružive, kad bi ih sada imao, postavio bi se na kolima, pogledao bi na ostale kao s visoka zvonika i svi bi mu zavidali kao crvi suncu. Ovako je ustao samo napola, upravo kao da je klečao, i jer je već dobrih par časova nešto poluglasno mrmljao, nije trebao tražiti, da se smire.

Najpozornije je slušao stari Jankl, ovdješnji Židov. Taj se postavio kraj samih kola, kao da je bio najpovjerljiviji drug invalidov. Sad je to već zaorilo, kao kad drvosječa udari čvrsti udarac, najprvi u zoru.

»Svaki čas moraju biti ovdje Česi. Ostavili smo ih u Makjevci. Gledat ćete vojnike! Vojevao sam s njima na Sanu, u Haliču, i do smrti ih ne ću zaboraviti. To su slavni dečki! Naša krv, samo nekako brža, vatrenija. Biju se zajedno s nama, hoće da svrgnu svoga cara, koji je Nijemac, te bi najvolio sve Slavene podaviti. Htio je taj car, da i oni u nas pucaju, ali su oni s puškama prešli k nama! Ali ne zato da sjednu u tabor, pa da na suhom čekaju, kako će to ispasti. Onda ih još ne poznate! Daj, brate, ovamo pušku, idem s tobom bok uz bok, da porazim njemačkoga cara i da izvojujem slobodu Slavenima! Takvi su to sokoli! Nego, vidjet ćete ih začas!«

— Tako, dakle, vlastitoga cara hoće da ubiju. To je nekakvi čudak! — Židov se ozbiljno zamislio, nije mu to išlo u glavu. Podupro se tijelom o kola i čupao duge uvojke za ušima.

Mužici su isto tako čudno gledali, tu i tamo zavrtio je netko glavom, kao da su mu u nju mnogo nasuli, tako da mora najprije složiti, nešto od toga odbaciti, da ostane samo zrnje.

Žene su sad bile još veselije. Invalid ih je utvrdio u njihovoj nadi, te su vikale:

— Opet ćemo imati kome pristavljati samovar!

— Svetkovati nedjelju!

— Zaslužiti kruha!

— Kazao si, Vaska, da su lijepi?

— Lijepi su, ženske, kao borovi!

— A znadu i igrati?

— Kao cigani!

— Dakle su crni, kosati?

— Glatki su kao luk, a svi mladi, ma gotovo ste im majke!

Sve se razlihotalo kao u mesopustu. I mužici su se nasmijali, i ako su baš ovaj čas mislili na svoje sinove, rado bi bili izgrdili ove bezbožnice, koje su ih već makar i u mislima izdavale.

Netko je ipak bio odvažniji nego oni. Otprilike četrdesetgodišnja žena, koja je kroz čitavo vrijeme stajala podalje sama i držala za ruku djevojčicu od nekih sedam godina, odrješito se sad okrenula k njima leđima i odlazeći obrnula glavu, da ih pogodi:

— Da vas nije sramota, djevojke!

---

* Ovo je prvo poglavlje prve knjige istoimenoga romana. Zapravo to i nije roman u običajnom značenju te riječi, već veliki niz različitih, često dramatskih epizoda i junačkih doživljaja danas već legendarnih češkoslovačkih legionara u Rusiji. Djelo je puno života, miline i topline, zanosa i tragike, a pisano je stilom i ritmom, koji naknađuje svaku fabulu. Radi svojih vrlina, a i radi predmeta, koji obrađuje, djelo je u vrlo kratko vrijeme doživjelo pet izdanja. Čovjek se, čitajući to djelo, i nehotice pita: Kad će se i hoće li se kod nas naći uskoro pisac, koji će na sličan način opisati junačka djela naših dobrovoljaca iz Rusije, Dobrudže i solunskoga franta? A trebalo bi, jer vrijeme izmiče..

To je dobro došlo Janklu, koji je kraj tih kola bio užasno malen, kao da se usušio od bojazni. Imao je kod kuće nekoliko austrijskih petokrunka, »upravo srebrnih talira«, na kojima je Franjo Josip I., »plemeniti vladar«, bio kao živ i koga je gotovo svaku večer pobožno promatrao, a možda i gladio. A sad ovamo dolaze nekakvi ljudi, đavo neka im vjeruje, i ti će da mu ga ubiju. Tako dobra i pravedna starca!

— Ja mizslim, da će vam ih biti brso dosta. Samo prišekajte...

No to već nije dorekao. Kao kad bi netko prorezao vazduh oštrim nožem, a potom kao da bi uglata munja prešla svodom, zaječala je poljska trublja: ta-ti-ta-ti, ta-ti-ta-ti. tamta-rata-ratata...

Konji se prestrašiše, trgnuli kolima, i Jankl pade na zemlju. Uza svu svoju rasnu nemotornost bio je u taj čas brz kao gušter. Začas je istegnuo noge i ostao ležati kao u mraku. Skočio je, kad mu je netko udario u glavu i nošen gomilom, koja se strmoglavce valjala, pritezaše dugi kaftan, da mu se ne zaplete među noge, što je opet činilo dojam, kao da nosi uzeti trbuh...

Gle, dolaze vojnici, idu Česi, sad pjevaju!

»Miškom snažnom služi dom.
Nož zahvati rukom svom...«

Čudna pjesma. Tvrda i odrješita, kao kad puca:

»A tko se odrodi,
Nožem mu u izdajničku grud!«

Sad je opet vruća kao plamen, četa stroga, malo zamračena...

— Židove, idi s puta!

Jankl uskoči među ostale. Časnik, koji je jahao na konju pred četom, umalo ga ne povali...

Četa je dobila zapovijed naglo i neočekivano. Budući da se išlo u selo, gdje nije bilo nikakove vojske, u selo, koje je brojilo do dvije stotine koliba, jednako siromašnih i prostih, bilo je suvišno slati pred četom ukonačitelje. To će se izvršiti nasred seoskoga trga, kuda je došlo predstavništvo općine i pošto su vojnici složili prtljag i naslonili se na puške, pregovara zapovjednik s načelnikom.

Iako su ovdješnji ljudi svakojako sumnjali o tima novim, zagonetnim bojovnicima, rasplinuli su se već kod te pjesme, kao kad mlado i jarko proljetno sunce prodre do snijega.

— Nismo stranci. Dio smo vaše slavne ruske armade, postupajte s nama kao sa svojima. Mi smo Česi, Slaveni, kojima je Germanac zaposjeo zemlju i pribio narod na krst. Rekao nam je bačuška car, kada smo ga molili za zaštitu i ponudili mu svoje ruke: Možete ići s nama, bojevati s nama, umirati — izvest ćemo vaš narod iz groba i sve ćemo poraziti, koji njega pritiskuju neprestano težim i težim pokrovom. Hoćemo, dakle, da nam i vi pružite bratsku ruku, primivši nas uljudno pod svoje krovove, da omogućite našoj četi miran i sretan boravak u vašoj općini, gdje ćemo se pripravljati, da poslije, kad opet jurnemo u boj, nijedan udarac ne promaši...«

Stajalo je to četnika dosta muke, dok je ovaj govor sastavio i izrekao ga predstavništvu općine, koje je slušalo kao čitanje evanđelja. Zdepasti je Hanak, naoko dosta otresit i pokatkad grub, rijetko kada progovorio nešto tako dugačko kao sada. Zamislite si samo, da je to bio brazilski farmer, da je već deset godina preživio u nekom užasno divljem kraju, koji se nije dao predobiti niti asimilirati kakovom filozofijom, da se je tamo govorilo: da, da, ne, ne — i odmah diži ruku bilo na zemlju, drvo ili na leoparda. Danas je morao biti mekaniji, tumačiti, sastaviti čitav vijenac najljepših riječi, jer je htio, da četi bude ovdje dobro. On je znao, da je ruski mužik osobit čovjek, da se na njega ne ide krutom vojničkom palicom, kako su to radili sami ruski ljudi, zaboravivši, da su ga mogli čitavoga dobiti za lijepu riječ zajedno sa kožuhom, a ovako, tko zna, ne će li mu jednoć zapaliti krov nad glavom...

Mužici su se držali veoma prijateljski, klanjali su se, i vi ćete znati da si predočite, kako se klanja ruski čovjek, kada voli, i kako se klanja, kad mora, jer su mu to naložili i jer ga je strah, da ne bude bijen. Obećali su najveće poštovanje i privrženost, Bogom su jamčili, da Česima otvaraju širom vrata svojih 'alupa, da će donijeti najdulju slamu i rasprostrti je po sobi prijateljski, podignut će je visoko, da spavaju kao na jastucima. Ta, Gospode, Česi su nam došli kao rođeni sinovi, zapjevali su, da nam je srce zaigralo, a pred njima je nadaleko i široko letio glas, da su to upravo neki dobri anđeli, iz kola arhanđela Gabriela, a ne oni obični vojnici, koji dolaze u noći, i, mjesto kucanjem, provaljuju vrata pesnicama...

Završilo se pružanjem ruku i začas su trčala četiri para po selu, koji su mjerili veličinu soba, a kad su se lako pogodili s vlasnikom, napisali su na vratima kredom:

1. vod, dva

ili

3. vod, četiri.

Načelnik, koji je imao krasno okrečenu zgradu, krov je žućkast, prozore veće, gotovo gradske, i u kući dvije sobe više nego drugi, vodio je majora k sebi.

Najljepši dom Andrije Iljića Bobrihina pridijelio je Suk svojim zastavnicima.

Pod krovom načelnika bit će srce i mozak čete. Njeno srce, oči i uši bit će rasute po svem selu. Ovdje će se od vremena do vremena sakupljati, da saslušaju naređenja i da se dive brizi i dosjetljivosti svoga vođe.

Taj sjedi sada za seljačkim stolom, grubim i prostim, kako nekad postaju i njegove riječi, te se upire široko razmaknutim laktima, kao da ima pred sobom nekakva užasno dobra i pouzdana leđa. U ruci mu je odebela crvenomodra olovka, i on crta tiskana slova.

Gotovo je već napisao, kad stigoše vodnici da jave, da je četa nastanjena.

— Jesu li svi zadovoljni?

— Jesu, brate poručniče.

— Kud ste stavili ona četiri bolesnika?

— Ti su još na kolima.

— Bolesnici su uvijek prvi, jeste l' razumjeli? Zar za njih nemate još stana?

— Nemamo, brate poručniče. Pa, ovaj, ide to dosta teško. Nitko ne će toga špitala.

— Dajte ih ovamo, k meni! Imam dvije sobe, pa stavite ih u tu veću. Ja ću spavati ovdje, u kancelariji.

Za čas su na kući visjele dvije bijele, papirnate tablice, pribivene krivim, oštrim čavlima. Jedna veća, druga manja, obe nešto nalijevo. Mnogo je znatiželjnika odmatalo čudne znakove, od kojih su neki bili nalik na ruske.

Treća četa
zapovjednik Jan Suk
Bolnica

Poslije su bile upotpunjene i ruskim prijevodima, koje su vrlo dobro znali čitati češkoslovački dobrovoljci.

Josef Kopta

Preveo s češkoga Josip Nikšić

UMETNOST RENESANSE

Zaustavimo se malo i pogledajmo unatrag što smo sve prošli.

Videli smo kako se poganska umetnost razvila u Grčkoj, pa se proširila u Rimu i u rimskom carstvu, t. j. u celom onda poznatom svetu i svuda je podigla divna dela.

Odjedared se iz utrobe misterijoznih stepa sa Istoka i iz severnih ravnica pojavi crni val barbarskih horda i navali na ovu divnu civilizaciju, poplavi je i sruši. Onda nastaje noć i mrtvilo u svetu, što je potrajalo nekoliko vekova.

Ali jednoga dana se plamen umetnosti, koji se pritajio kao da se zauvek ugasio, opet upali na voštanicama kršćanskog oltara. Njegovo je svetlo u početku slabo i maglovito. Gle: ono raste, širi se, sjaj kršćanske umetnosti sjaji se nad celom Evropom. Čedo kršćanske vere, ova je umetnost sasvim verskog značaja. Njezina su remek dela crkve. U doba, o kojemu sada govorimo, ta je umetnost stigla na najviši stepen svoje slave.

Zajedno smo pregledali njezin razvitak. Zajedno smo se divili njezinim velikim lepotama i njezinom osnovnom značaju, t. j. religijoznom osećaju. Da, zaista smo se divili. No međutim...

Zar ne žalite, međutim, za sve ono što se izgubilo u katastrofi, koja je uništila staru civilizaciju? Ona čista i slobodna grčka lepota, njezine plemenite i dražesne zgrade, oni božanski kipovi; zar da sve to zaboravite? A ona snaga, ono strahovito veličanstvo rimske arhitekture, njezino živo kiparstvo, uzbudljivo i prodirno kao sam život, recite, zar ne žalite vi sve ono?

Gde je sada sve ono; gde su sve one divote staroga duha? Srušene su, osakaćene, prikrila ih je trava, iznakažene su bršljanom i kupinom, propale su u zemlju. Tupavi su ih rušitelji batom porazbijali i pretvorili ih u kamenje, koje služi za gradnju kóliba, mostova, palata i tvrdava. Žalosno, zaista! Kad pomislim koliko je lepota uništeno, da bi se razvila kršćanska umetnost, jed me spopada na ovu umetnost koja je nastala iz barbarstva i neznanja. Zar se ne će nitko naći, tko bi taj srednji vek upozorio na sjaj starih vremena, ne bi li se sa više samilosti posakupljali ostaci tolikih remek-dela i izneli ih pred ljude, neka im se dive.

Jest, zora 16. veka se diže, tama se srednjega veka svršava, počinje novo doba i mi ćemo videti, gde se duh Grčke i Rima diže iz groba i obnavlja se pred licem sveta. To doba, to je R e n e s a n s a.

Preporođenje (renesansa), zar ne da je to značajan izraz? To je doba kad se čini kao da se čovečanstvo iznova rodilo. Pokušao sam da vam u nekoliko poteza prikažem srednji vek, njegovu bedu, nepravdu, jaram slabih, uništavanje maleni i poniznih, apsolutno gospodstvo kralja nad narodom, gopodara nad robom, pa progone, koje je posle vršila crkva. Ali su jednoga dana ljudi osetili kako ih nešto davi ispod olovna ogrtača popova i gospode. Oni se onda obraćaju starini da pronađu njezinu tajnu, kako se nekada živelo, bez monaha, bez popova i bez feudalnih baruna. Iskapaju ruševine, skupljaju dragocene dokumente nestalih vekova, odgonetaju brojke starinskih knjiga, i malo po malo, kao lep kip, kao grčka Minerva, čista, ozbiljna, mudra, jaka i slobodna, ustremi se pred njihovim očima starina. Eto, to je renesansa.

Koje je ono veliko značenje grčke i rimske umetnosti? Setite se, to je kult prirode. Grci su je oponašali pridavajući joj savršenu lepotu, Rimljani su je kopirali po pravoj istini. To je sasvim protivno nego, na primer, u egipatskoj umetnosti, koja je u svemu religijozna. Grčki se duh oduševljava za lepo telo čoveka, žene, konja, fiziognomija jedne žive glave može da zagreje rimskog umetnika. Egipćanin se, naprotiv, malo brine za sve što je zemsko, za ljude; on ih prezire, ne promatra ih nika-

Sl. 1.

ko; njegovu maštu razigrava pomisao na smrt i na ono što dolazi posle smrti.

Kršćanski umetnik sliči egipatskom. Ni on ne razmišlja o zemskim stvarima: prezire čoveka, prirodu, život koji je isprljan gresima. Njegova duša živi u nebeskim visinama.

Delo renesanse, dakle, kratko rečeno, sastoji u tome, što je vratilo čoveka prirodi. Renesanski je umetnik postao učenikom poganskog umetnika. Kao njegov učitelj, on budno promatra sve što ga okružuje, ne gleda više u nebo, nego život zemski. Tu on traži i otkriva lepotu i nastoji da je reprodukuje.

Ta se velika promena javlja najpre u Italiji. Nije ni čudo: ta u Italiji su se sačuvali najlepši, i u najvećem broju ostaci stare civilizacije. U svim velikim varošima Italije, ispod kršćanskoga grada, koji je sagrađen pre nekoliko vekova, još danas postoji napola srušen stari rimski grad, sa svojim palačama, spomenicima, kipovima, od kojih su mnogi čitavi, a ostali osakaćeni i srušeni.

Sl. 2.

Italijan živi među ovim svedočanstvima latinske veličine i nešto onog poganskog duha dira njegovu dušu. Sasvim je prirodno, što je baš on prvi osetio ljubav i osećaj poštovanja prema svojim predima i što je on dao prvi signal renesanse. Firenze je prvi među italijanskim gradovima koji je obnovio umetnost prekalivši je u vrelu starine. Dok je ostali svet čamio u barbarstvu srednjega veka, ova je mala republika već od 14. veka podigla kult za starinu. Tu su se dizale zbirke medalja, bronćanih, mramornih dela; tu su se proučavali grčki i latinski rukopisi i otkrivale ruševine rimskih spomenika. U Firenzi se, dakle, javljaju i prvi umetnici renesanse.

Pogledajte ovaj zvonik stolne crkve u Firenzi (sl. 1.): poznat je pod imenom »kampanile« (talij. campanile znači zvonik) Sv. Marije Cvetnice. Graditelji su mu dva velika fiorentinska umetnika: Brunelleschi i Giotto (čitaj: Bruneleski i Đoto). Ne ćete naći ništa što bi podsećalo na gotsku umetnost, osim, možda, gornjih prozora, koji su građeni oživom (dvostrukim zašiljenim lukom). Sve ostalo pripada jednoj novoj umetnosti, koja je puna smelosti i elegancije. Nešto levo od kampanila vidite kube od crkve.

Kube! Ta to nas vodi za deset vekova unatrag, u doba bizantinske umetnosti. Jedini se Brunelleschi usudio da ga podigne. Posle tolikih vekova, tradicije su se sasvim izgubile i ljudi su bili sasvim zaboravili način kako će sagraditi i podupreti ova velika kubeta (kupole). Smioni je Florentinac pustio svoje takmace neka se ogledaju, a kad su svi njihovi pokušaji propali, započne posao i uspe da okruni katedralu sa ovom kupolom, koja je jedna od najviših i najvećih na svetu.

Pogledajte sada sliku koja prikazuje pročelje jedne crkve (Sl. 2.). To je crkva Sv. Petra u Rimu. Sa ovom se stvari vraćamo poganskoj umetnosti. Ako i kupola podseća na Bizant, sve je drugo na ovoj zgradi grčko ili rimsko. Dva se imena za naveke vežu za ovaj lepi poganski hram, u kojemu kršćanstvo slavi svoje velike svečanosti, a to su ime Bramante-a, koji je zasnovao plan i započeo gradnju, i Michelangela (č. Mikelanđelo), možda najvećeg umetnika renesanse, kao što ćemo dalje videti, koji je započeto delo dovršio.

Ovu promenu, koju opažamo u arhitekturi, naći ćemo i u vajarstvu. Pogledajte ovu grupu dece koja pevaju. (Sl. 3.). To je vajarsko delo iz kamena, delo florentinskog kipara Luca della Robbia. Sećate li se da sam vam govorio o tome, kako je renesanska umetnost jedno vraćanje prirodi, životu? Ništa nam to ne potvrđuje tako očito kao ovaj relijef. Kako je savršeno prirodan izražaj lica i držanje ovih mladih pevača! Kako rado pevaju, kako napadno liče svim onim dečacima njihove dobi, koji nedeljom pevaju u crkvi večernju. Kako je umetnik umeo da ih zateče u pravoj njihovoj prirodnoj kretnji, u njihovu stavu, u njihovu pogledu! Kako je opet celina dražesno grupisana, pojedinosti su dražesne, položaj njihov vrlo sretan. Eto verno prikazane prirode, ali ulepšane u umetnosti.

Evo još jedan relijef jednog drugog florentinca, Donatella. (Sl. 4.) Ovo je glava Svete Cecilije, zaštitnice muzike. Lepoga li lica, zar ne? Lepo po čistim linijama, ali još više po izrazu mudrosti, iz koje izbija razmišljanje i vedrina duha.

Uzmimo sada jedan kip (Sl. 5.). To je Mojsije, delo Michelangelovo. Ovaj je veliki arhitekt bio najpre veliki kipar i velik slikar. On je bio i velik pesnik. Uzgred rečeno, on nije jedini umetnik svoga vremena, koji se istakao u više umetnosti; jedna vrućica delatnosti obuhvati maštu umetnika renesanse.

Veličanstveni Mojsija sedi i jednom rukom gladi svoju dugu bradu držeći ispod pazuha ploče božjeg zakonika. To je pravi strogi jevrejski stvaralac zakona, učitelj, čija je ruka izdelala jevrejski narod. Možda nije nikada nijedan kip tako jasno izrazio snagu, strogost, autoritet i veličajnost; onaj pogled pun razmišljanja kao da vlada celim narodom.

I grupa Pietà (Sl. 6.) je delo Michelangelovo: Bogorodica drži u krilu mrtvo telo Isusovo. Proučite sa poštovanjem ovo remek-delo, jer je u njemu sasvim izražen

duh velikog vajara, velikog po svojim zamislima i po izvedbi. I ovde je umetnika vodilo posmatranje prirode. Potresan je izgled mrtvog tela; to je smrt u svojem strašnom pravom obliku. Ova žena, slomljena bolom, nimalo ne liči na madone srednjeg veka, na one božice kršćanstva. Ovo je mati, koja je smrću svoga sina izgubila sve što je imala. Njezin izmučen izgled, oči koje su uronile u strasnu kontemplaciju, sve izražava neizmernu bol. Medutim, nije ni ovo delo bez kršćanskog duha; nije bez razloga renesansa čedo srednjega veka. Bezimeni osećaj kršćanstva prožima ovaj mramor: rezignacija, spokojstvo duše, koje u najjačoj boli blagosilja volju

Sl. 3.

božju i prima iskušenje. Pogledajte lepo kretnju bogorodičine leve ruke. Posmatrajte naročito mir, dubinu i vedrinu celine: to je užasna bol koja se smiruje u podvrgavanju bogu. Možda u čitavom delu srednjega veka nema stvari koja bi imala tako dubok religijozni osećaj. Ali religija, koja je ovde izražena, jest slobodna, bez čuda i bez dogme.

Evo još jedan kip, delo Florentinca Verocchia (č. Verokio), koji je bio slikar, kipar, rezbar, zlatar i glazbenik (Sl. 7.). Kip prikazuje glasovitog pustolova Coleone (č. Koleone), napola razbojnik, a napola vod. Ne znam čemu da se više divim, konju, koji je pun života, istine, snage, ili vodu razbojnika, koji uspravno sedi na sedlu; njegovu licu, nabranu od pretnje, njegovu pronicavu i zapovedničkom pogledu. Pa zašto da rasparčamo? Celina je divna, toliko su konj i ratnik u skladu, tako se divno slažu u izražaju divlje i strašne snage. Medutim, ako želite da shvatite velik napor florentinskog vajarstva u pravcu žive realnosti, ja vas upućujem da posmatrate konja, njegovu malu glavu, snažni vrat, mišićavu masu leda, nadasve njegov držanje, njegov živahni korak, tako okretan, jak i istinit, da nam daje utisak, kao da će sad na pred našim očima oživeti.

Vi slutite da se nova umetnost ne ograničuje na kiparstvo, nego da stvara i slikare, tako velike kao i ki-

Sl. 4.

pare. I to je jedna razlika izmedu renesance i srednjega veka. Kršćanski umetnik, vaskolik odan mislima mrke i vruće pobožnosti, prezire slikarstvo: on izražava svoju dušu u hladnom i neišaranom kamenu. Umetnik 14. veka naprotiv, nema suviše vrsta umetnosti da izrazi jaki osećaj života koji u njemu ključa: spomenici, kipovi, boje, dragulji, muzika; u svemu će se ogledati, svemu se raduje. Svet je njemu premalen.

Kao i kod vajarstva, moramo se i kod slikarstva žuriti. Među hiljadama remek-dela, moramo se ograničiti i izabrati tek nekoliko najlepših. No nemojte zaboraviti, da su ovo samo obrasci i da se u celoj Italiji u isto vreme rada bezbroj tako divnih stvari.

Dva besmrtna imena su nadmašila sve ostale slikare. Rafael i Leonardo da Vinci (č. Vinči).

Evo jedno od najljepših Rafaelovih dela: Sedeća Bogorodica (Sl. 8.): Isusova mati sedi, o grudi je pritisnula svoga sina, a Sv. Ivan, još dete, promatra ih u stavu obožavanja. Naročito se ovde može zametiti jaz koji deli ovo doba od srednjega veka. Tražite u ovome delu ono što je prožimalo kršćanska dela: veru. Zalud ćete to tražiti. Usprkos imena ove slike, ova žena nije Spasiteljeva mati, niti je ovo mlada mati, koja stišće u

Sl. 5.

naručaju jedno lepo dete. Mesto vere koje tu nema, to je lepota, čista, zdrava i snažna lepota prirode. To je prava žena, pravo čedo (»bambino), što je Rafael hteo da naslika i što mu je uspelo. Oboje su lepi kao lepa živa čeljad, a to je umetnik i hteo. Kakve li razlike od onih Bogorodica i Hrista gotske umetnosti. Oni su dugoljasti, koštunjavi, nespretni, ali je u njihovu licu sjao božanski izraz i dozivala su nam, posle deset vekova, onaj moćni osećaj vere, koji je vladao ondašnjim svetom. No, ova slika, ako i nije kršćanskog značaja, ali nije ni poganskog. Ovde je izražena izvesna dubina čistote, devičanstva, a na to je samo kršćanstvo naučilo žene; krajem srednjega veka žene nisu bile onakove kakove su bile u početku toga doba.

Ova slika (Sl. 9.) prikazuje najveće delo velikog Leonarda. Pogledajte: nije to ništa drugo no portre jedne žene koja je poznata pod imenom Gioconda (č. Đokonda). Na prvi pogled nije lepa, zar ne? Vi biste skoro hteli kazati: zar samo to? Pogledajte je, međutim, još malo, bolje rečeno: pustite neka vas malo gleda, pustite neka se svojim neobičnim očima zabulji u vaše. Te su oči kao stegnute od unutarnjeg napora pažnje. Vidite: malo po malo oživljuje, počinje pred vama disati, ta tajinstvena i dražesna žena. Smeši vam se, ali vi se njoj ne smešite, jer vas njen smešak uznemiruje. Nehotice vam sune u glavi pitanje: je li ova žena dobra ili zla? I ako je i dalje gledate, bit će vam sve življa i življa i

Sl. 6.

sve tajanstvenija, dok vam ne obuzme sasvim maštu, kao neka uzbudljiva tajna pod velom dražesti i lepote. Gioconda je, možda, najveće umetničko delo, koje je svet doživeo od vremena klasične starine. Pred njenim očima, koje su pune zagonetnih misli, pred misterijem njena posmeha, već je mnogo hiljada ljudi prošlo i još će prolaziti i odnositi će sa sobom uzbuđenje onoga nepoznatoga, o kojemu govorimo.

Evo još jedne religijozne slike, koja je sasvim poganska (Sl. 10.). Ona prikazuje Isusa u Emausu. Slika je od Paola Veronesea. U maloj gostioni u selu Emausu, zade među svoje učenike Isus, nakon što je već bio umro. Nemojte ni ovde tražiti religijoznih izražaja, nego divite se lepom rasporedenju slike, energiji i dražesti kretnja, dražesnim pojedinostima i zamislite mesto ove odštampane slike, jarke boje, po kojima je ova slika jedna divna dekoracija.

U ovoj ćete drugoj slici (Sl. 11.) naći neki povratak verskom osećanju starih vremena. To je delo Tizianovo,

velikog slikara koliko i Rafael ili da Vinci. Učenici nose mrtvo telo Hristovo u grob, Marija i Magdalena ga promatraju sa tragičnom boli. Sve je tu lepo, ne samo u formi, nego i u izražaju. U licima i u kretnjama bol je izražena na potresan način. Umetnik je vešto dao i raznolikosti ovom izražaju unesavši neku nežnost u činu učenika, koji ljubi mrzlo čelo mrtvog učitelja, neko obožavanja u izgledu onoga koji nosi mrtvačeve noge, užasa kod trećeg učenika, duboke žalosti kod Hristove matere, i očaj kod Magdalene. Da, sve je to i lepo i uverljivo. No, međutim, nečega nema: mi tu ne osećamo onu priprostu pobožnost kršćanskih vremena. Nedostaje božanski karakter. Ništa nas na toj slici ne upozoruje da je leš onog mladog čoveka Bog, koji će uskrsnuti i zavladati svetom. Sve je tu ljudsko, a ne božansko.

Sl. 8.

Zaustavimo se, makar da smo samo iz daleka prozreli bogatstvo i lepotu renesanse. Ovaj nam je kratki pregled dovoljan da razumemo njezin pravi značaj, koji ćemo sa par reči utvrditi.

U naporima čovečje duše, koja je tražila da se otkine od zemlje i da se uzvine k nebu, svetu je pretila pogibelj da otupi svoj osećaj za lepo, za prirodu, za realni život.

Renesansa je snažni i radosni napor čovečanstva da se otme ispod hladnih sena manastirskih i da se opet vrati velikom suncu, na prostrane poljane, k zdravlju, slobodi, životu. Neka je blagoslovljena renesansa! Bez nje bi se svet bio pretvorio u manastir, a život u večitu

Sl. 7.

Sl. 9.

korizmu. Neka su blagosloveni naši predi XVI. veka, koji su ponovno naučili čovečanstvo ove tri reči na koje je bilo zaboravilo: priroda, sloboda, lepota.

ŠTO SMO IZ OVOGA NAUČILI:

Koji je značaj renesanse? — Renesansa je pokret koji se razvio oko 16. veka i koji je vratio umetnost prirodi.

Rastumačite razloge njezina postanka. — Poganska je umetnost imala jednu jedinstvenu inspiraciju u koliko je proučavala lepote prirode, čoveka, životinju i stvari. Venera sa Milosa nije ništa drugo do lepa žena. Hanibalovo poprsje nema druge lepote nego da verno prikaže poteze, a u potezima ćud kartaškog ratnika, onako kako je sve to izgledalo u njegovu životu. Kršćanska je umetnost, naprotiv, inspirisana samo verom. Ona prezire lepotu tela, čoveka i njegov život, koji je grehom umrljan. Dođe doba kad je ova teskoba, ovaj uzvišeni uzlet nebu postao nesnosljiv. Ljudi se setiše da opstoji zemlja, da je ona lepa, da je život ugodan. Setiše se da su stari pogani uživali ugode zemskoga života i počeše kod njih da traže tajnu lepote. Načeše delo i iz njihovih se ruku izvinu hiljade remekdela, lepa kao što su najlepša dela koja su u starini stvorena.

Elie Pecant i Charles Baude

(S francuskog preveo Josip Draganić)

Sl. 10.

Sl. 11.

CRTICE IZ ŽIVOTA I RADA UČENJAKA SCHNAKSCHNEPPERLEINA

I.

TKO BIJAŠE SCHNAKSCHNEPPERLEIN I ŠTO JE RADIO.

Mnogo me puta obuzeo gnjev, što stanujem na samom kraju grada u dosadnoj okolici, i što u gadne zimske dane moram gaziti blato do koljena. No u posljednje vrijeme sve se promijenilo. S koliko sam radosti gazio blato, kad sam se upoznao sa svojim susjedom, slavnim čovjekom, s gospodinom Schnakschnepperleinom! To je učenjak, kakvomu nema para na daleko i široko. Domovina se i stoljeće može ponositi tom velikom učenošću. A kako je tek nesebičan! Ne traži on koristi u svom radu; zvijezda, koja ga vodi u svim njegovim djelima i nedjelima, znamenita je »dobrobit cijelog čovječanstva«. Cijeloga života nije razmišljao drugo nego o tom, kako bi pomogao jadnim, neukim zemljacima, koji nemaju pojma o svom bogatstvu. Po cijele dane i noći razmišljao je o tom. Mudrovao je i bilježio, dokazivao i eksperimentirao, uživajući u redu vječne istine u prirodi, koje bi pomogle čovječanstvu do trajne sreće.

Znao je prosjediti dva do tri sata uz mikroskop kao muha uz med. Nije okusio ni jela ni pila. Sav zamišljen podupirao je glavu i tek s časa na čas promrmljao bi štogod nerazumljivo. Zatim bi opet upro pogled kroz usku cijev, da po četvrt sata ne odmakne oka s predmeta. Tko bi ga opazio ovako zadubljena u tihoj sobi, možda bi pomislio, da taj dobri čovjek traži »quadratum circuli« ili »perpetuum mobile«.

A šta je to tako uznemirivalo našeg Schnakschnepperleina? Da li žali smrt kojega dragog lica? — Ne!

Ili mu je tuča potukla usjeve? — Niti to ne!

Uzrok je svih briga posve drugi, posve idealan.

Čujte!

Naučenjački svijet ne zna još ni danas pravo, kako izgleda posljednji, jedanaesti članak na ticalima malenoga, buhi slična kukčića. Raspravljajući o tom znamenitom pitanju, grdno su se zahvatila dva učenjaka svjetskoga glasa. Učenjak Kikelj tvrdio je, da je jedanaesti članak na ticalima te životinjice isprva smeđ i da tek poslije pocrni. Tu je tvrdnju strastveno pobijao učenjak Kokelj, koji je tvrdio, da je spomenuti članak uvijek crn. Ova je prepirka naravno prouzročila velik razdor u naučnom svijetu. Po običaju razdvojile su se učene glave. Jedni su pristajali uz Kikelja, drugi uz Kokelja, i kako ni jedna stranka nije htjela popustiti, nego je sve tvrdoglavije branila svoje misli, započeo se ljut boj perima. Tinta je tekla potocima i cijela su se skladišta papira ispisala. (Moja je kuma — na primjer — dvije godine u njih zamatala sol i papar.)

Ta svada »sacerdotum naturae« boljela je do u dno duše miroljubivog Schnakschnepperleina. I evo, da bi se nanovo pomirio zavađeni prirodoslovni svijet, nabavio je Schnakschnepperlein svu silu tih kukčića: male i velike, stare i mlade, debele i mršave, mužjake i ženke; lovio ih je po njivama i livadama, po gorama i vinogradima. — I sad ih pregledava:

— »od dolaska zlatne zore,
dokle suncu svijetlo stane«.

Ali sva mu istraživanja ne donose radosti. Istina, čista istina ne će da mu se ukaže, jer je jedanaesti članak kod nekojih crn, kod drugih crven, a kod nekih pače i ružičast. Zato mu mozak sjeda na čelo, oko mu mre i srce ga boli, jer zna, da još ne će biti kraj ovoj svadi i razdoru.

Velika ova tuga gospodareva potresla je i njegova slugu Boštjana, koji je po cijele dane lovio nove hekatombe nesretnih mučenika nezasitne znanosti. Oh, kako bi on rado utješio svog gospodara, ali nije znao, kako. No ipak se jednoga dana ojunači i reče:

— »Gospodine, ne žalostite se tako!«

— »»To ti ne razumiješ, dragi moj Boštjane!««

— »Bih li smio reći, što mislim?«

— »»No reci!««

— »Dobro, ali tek onda, ako se zbog mojih riječi ne ćete srditi!«

— »»Pa rekao sam već — govori!««

— »Vidite, ja bih rekao u svojoj priprostoj pameti: pustimo na miru životinjice i njihova ticala, neka budu onakva, kakva im je dao Bog! Zar nam nije svejedno, da li je jedanaesti članak tog kukčića bijel kao snijeg ili crn kao ugljen! Ta ova je životinjica tako malena, da je ja i ne vidim, ako ne metnem te vaše dalekozore«.

— »»Svejedno!?! T e b i može biti, ali n a m a n e! O, Boštjane, ti si uvijek stari Boštjan! Zaista, na tebi se i ne vidi, da si već tolika ljeta u mojoj službi. Ti ne bi drugo, nego jesti i piti . . ««

— »I spavati!«

— »»Da, da, i spavati! A što te razlikuje od životinje!?««

Boštjan je već imao odgovor na vrhu jezika, ali se predomisli i ne reče ništa.

— »Vidiš, ja ti i ne zamjeram! Ti si sav zabavljen tek golim životnim uživanjem. Tvoje mutno duševno oko ne vidi štete, što je trpi znanost radi našeg neznanja, znanost, a po tom i blagodat cijelog ljudskog roda. Ti me ne razumiješ— i ne ćeš me nikada razumjeti! Ti ne vidiš onaj čisti plamen, što gori u meni za dobro čovječanstva!««

Boštjan ne reče ništa, tek pogleda svog gospodara sa strane žalosnim pogledom i izađe iz sobe. Kad je zatvorio vrata, sve svoje misli izli u jednom: »Bog nek dade siroti pameti!«

II.

NOVI BALEGAR I NEPRILIKE KOD NJEGOVA KRŠTENJA

Kod svakog susreta zvao me Schnakschnepperlein k sebi, da dodem pregledati sve njegove rijetkosti i znamenitosti. I tako sam se jednog kišnog dana uputio do njega. Boštjan mi pokaže gospodinovu sobu, koju je on sâm nazivao kabinet — i veselio se, ako su je i drugi tako zvali. Zakucah na vrata. Ništa. Ni glasa. Pokucam drugi put, treći put, i kad ne dobih nikakova odgovora, pritisnem kvaku i udem u hram.

Schnakschnepperlein se tako zadubio u misli, da me nije ni opazio. Mikroskop je stajao uz prozor na stoliću, a on sam ušetao se po sobi zadovoljno trljajući ruke. Šetao je od zida do zida. Nakašljah se uz vrata, ali ni to ne pomože. Pa da me ipak već jednom pogleda, stupih dublje u sobu.

— »Dobar dan, gospodine Schnakschnepperleine!«

— ««Bog daj! O, vi, ste došli? Osobito mi je drago, baš ste mi dobro došli! Pogledajte: quandoque bonus dormitat Linneus! Molim vas, razgledajte ova dva balegara! Molim vas, Linné nije razlikovao ova dva! Oba su za nj: Aphodius fimetarius. No još dobro: Linné! Njemu se to još može i oprostiti! Ali vidite, moj prijatelj Berghaaggenbuttenreuther također ih ne razlikuje u svom znamenitom djelu: »O balegarima«, koje evo leži ovdje pred nama. Ova tri debela sveska! — Slava! Slava! Prije nego se mjesec pomladi, javit ću cijelom svijetu, da na zemlji živi jedan balegar više! O, kakve li sreće! U znanosti će moje ime ostati sjajno kroz sve vijekove, pa makar svi zavidnici morali pomrijeti««.

— »A po čemu se razlikuju?«

Nestalo je radosti s učenjakova lica, a zamijenila ju je stroga ozbiljnost. Uhvativši me za ruku odvede me k mikroskopu i rekne mi ponosno:

— ««Podignite kukcu zadnju nožicu i recite, što vidite?««

Poslušam ga. Gledam i gledam, ali ne mogu nikako da vidim išta, vrijedno pažnje.

— ««No, govorite! Što vidite?««, potiče me Schnakschnepperlein.

— »Čini mi se, kao da ne vidim ništa!«

— ««N-i-š-t-a?! Nije moguće! Kako: da ne vidite!? Dajte, gledajte još, dobro gledajte, nešto morate vidjeti. Pogledajte upravo u kutić, posve u kutić! Zar ne vidite dvije kosice?««

— »Hm! Ako dosta dugo uprem pogled, čini mi se, da opažam rumenu dlačicu. Heureka, evo tu je još jedna — i — ako me oko ne vara, ovdje je još jedna«.

— ««No — evo! Što rekoh! Baš me veseli! A sad pogledajte još nešta! Pregledajte dobro zadak ovoga, pa ga usporedite sa zatkom onog drugoga!««

Opet sam zapao u škripac.

— »Ne zamjerite mi, gospodine, ali u ovakvim stvarima ja ne mogu stvarati odlučne sudove!«

— ««Ne trošite praznih riječi! Ta pred čas ste me uvjerili, da imate vanredno oko. Zar ne vidite, da ovaj ima nešto odebljali zadak?««

Razgledavajući nekoliko časaka zadak jednog pa zadak drugog balegara, stvorio sam ovakav mudri sud:

— »Ako vrlo dobro pregledamo zatke obaju balegara, rekao bih, da je zadak tog vašeg nešto napetiji i da se prema kraju naglije sužuje«.

— ««Izvanredno! Ne mogu vam izreći, kako me veseli, da ste i vi to opazili. Sada me to još više uvjerava, da su i moja opažanja bila vrlo točna. Hvala vam!...««

— »A kako ćete nazvati tog novog balegara?

— ««Još nema imena. Treba ga najprije okrstiti. Nijesam još utvrdio ime, ali u njemu mora da bude izraženo glavno svojstvo, kojim se razlikuje od ostalih rođaka.««

Schnakschnepperlein izvadi latinski rječnik i stane listati.

— ««Dlakav ispod zadnje noge... sub pede barbatus — no kako se veli zadnji? Pomozite mi!««

Ne znam kako, ali dogodilo se, da se nikako nijesam mogao sjetiti ništa pametna, a u rječnik nijesam htio gledati. Ne bi bilo časno! U taj čas padne mi na um, da sam u Cezaru prevodio »agmen novissimum« — »zadnja četa«.

Schnakschnepperlein toliko se pouzdavao u moje latinsko znanje, da je odmah skovao ime: subpedenovissimobarbatus.

— »Aphodius subpedenovissimobarbatus — evo ga!«

— ««A nije li pregruba riječ: barbatus?«

— ««Imate pravo! Previše je. Ali kako bolje?««

— ««Možda: pilosus.««

— »Aphodius subpedenovissimopilosus. Bene!«

Učenjak se opet ušetao po sobi od zida do zida. Sigurno mu nešta nije bilo po volji, jer su mu se obrve skupile i navorale čelo. Došetavši se do mene, zastane.

— ««Novi je Aphodius dobio ime. Dobro ime, lijepo ime. Ali vjerujte mi, nije takvo, da bi se njime mogao ponositi. Samo je latinsko — a to je preobično, presvakidanje. O, grčko ime, koje danas znamenito, to posve drugačije zvoni u ušima. Posve bi drugu vrijednost dobio moj Aphodiuščić — a naravno s njim i ja, kad bih ga poslao u svijet s punoglasnim grčkim imenom... Gospodine, današnji dan je dan vašeg prvog poseta meni. — Evo, vama u slavu, dozvoljavam vam, da ga vi okrstite! Krstite ga!««

Prisjela mi je ta čast. Što će biti s grčkim, kad je latinsko krštenje išlo ovako teško?! Zasjednem uz grčki rječnik, potražim potrebne riječi — i napokon zbijem jezičnu neman: »hypeshatopodoligokometes«. Napišem ga na papirić i predam Schnakschneperleinu. Još ga nije pravo ni pročitao, već je počeo poskakivati od radosti, zaklinjući se, da je izvanredno složeno, vičući, kako neobično prijatno golica zvuk tih slova u ušima — i kako će i onaj, koji ne zna ni slova grčki, morati pogoditi, što znači ta riječ.

— »Ne zaboravite ovaj dan — jer balegar je vaše kumče!«

— ««Ma kako bih ga mogao zaboraviti?!««

— »Ako vam nije nezgodno, pohodite me opet. Možda danas poslije podne. Tako bih vam rado još štošta pokazao.«

— ««Vrlo rado, samo ako vam ne smetam!««

— »Ma ne spominjite to, molim vas! Uvijek ste dobro došli! Još jednom: Hvala lijepa!«

— ««Zbogom!««

III.

PRIPOVIJEDA SE O MALOJ VARCI, KOJA NIJE NIKOMU NAŠKODILA

Oko dva sata došao sam opet Schnakschnepperleinu. Učenjak mi radosno stisne desnicu, sjede me uza se na naslanjač.

— »Vi ste mi velikodušno pomogli kod krštenja mog Aphodiusa — pa sam nakanio, da vam iz zahvalnosti jednog poklonim. Istina, nemam ih više od pet, no nadam se, da ću ih sutra u lovu uloviti još nekoliko. Da, zaista, još vam nijesam ni ispripovijedio, gdje živi ta životinjica. Vjerujte mi, da sam je dvije godine tražio uzalud, i tek sam joj sada ušao u trag. Sada sam — što se toga tiče — posve na čistu. Vidite, moj Aphodiuščić živi samo u bobicama kozâ — pa kako ih ovdje ljudi ne drže, moram da odlazim čak do Jarčjeg Brda — to vam je dan hoda — čak na hrvatskoj granici. A čudno je i to, da mu se ne svida svaka bobica — i mnogo sam se izmučio, dok sam cijelu stvar proučio. Moj vam balegar živi tek u bobicama koza starih do godinu dana, nema ga u bobicama starijih koza. Bobice jaraca uopće prezire. To mi je uspjelo tek pred tjedan dana iznaći — ali zašto mu ne prijaju bobice starih koza, nije mi još jasno.«

— ««Neka vam to ne kvari veselja! Koliko zagonetki stavlja priroda, koje čovjek ne može riješiti!««

— »Imate pravo! Možda se s vremenom i to razjasni. A sad pogledajte ovo ovdje: tu sam mu točno ispisao diagnozu, priložio opširan opis i narisao sam ga dvadesetčetiri puta povećana. Sve ću to poslati akademiji u Beč, da se brzo naštampa i da raznese moju slavu po cijelom svijetu. O radosti, kakove ne može nikakav bogataš kupiti za sve zlato svijeta! — Ah, da ne zaboravim dar — evo ga!«

— Pride k stolu, uzme malenu bočicu i izvadi jednoga od znamenite petorice.

— »Molim vas, zatvorite prozor, da ga ne odnese propuh! — Ne bismo ga više našli — ah, ne ću ni misliti na to ne, ne, to je strašna pomisao!«

Kad sam zatvorio prozor, potražio je gumbašnicu, izrezao trouglasti komadić papira, namazao ga ljepilom, prenio balegara čepićem na papir, namjestio ga kako treba, raširenih nožica i ticala.

— »Tako! Sad je gotovo! Samo, molim vas, pazite na nj, da mu ne otkinete koju nožicu ili ticalo.«

— »»Ne bojte se! Pazit ću na nj kao na zjenicu oka svoga!««

— »S tim bi bilo svršeno. Sad bih vam htio pokazati mnogo i mnogo znamenitoga. Pogledajte! Evo ovdje imam maloga lepira, kojega sam lanjskog proljeća izvadio iz susjedove gnojnice. Odmah sam na prvi pogled uvidio, da je nešto osobito, nova species. Kako se sam nijesam bavio do u sitnice s lepirima, poslao sam ga u Kecskemet prijatelju Körösnemethfögötu, koji im je posvetio cijeli svoj život. Njegovo je stručnjačko oko odmah uvidjelo, da se moj egzemplar razlikuje od ostalih po boji: obična je crna, a moja je smeđa. Poslije ju je na čast meni prozvao: »Ceratopagon Schnakschnepperleini«.

»No kao što svaki čovjek ima neprijatelja, tako ih imam i ja. Najveći mi je neprijatelj Štrucelius. Već sam mu dugo vremena trn u peti, te se svakom prilikom očeše o mene. Ali zašto, to ne znam. Baš ja nikomu ne bih učinio nažao, jer mi je jedini cilj: blagostanje cijeloga čovječanstva. A taj Štrucelius svagdje me podbada: i tamo, gdje može, a i tamo, gdje ne može. Ponizuje me i pobija mi zasluge. Najviše ga bode u oči ovaj moj Ceratopagon Schnakschnepperleini — pa bi svom silom htio dokazati naučenjačkom svijetu, da je meni u počast nazvani Ceratopagon upravo običan, a boju da je promijenio samo zato, što je ležao u gnojnici. Jedini mu je dokaz u toj tvrdnji taj, da se nije poslije našla nijedna ista životinjica. I onda još podgrijava onu staru ludost, da nije dostojno nazivati životinje učenjačkim imenom«.

— »Uvjeren sam, da razumijete, kako je isprazno sve njegovo crčkanje. Zar sam ja kriv, što je životinjica tako rijetka, i da sam upravo ja nabasao na nju? A ono, što govori o krštenju po znamenitim ljudima, to je gola zavist. Poznamo se! Čovječuljku je žao, što mu još dosada nije uspjelo da pronađe nešto novo —i da nigdje u katalozima ne nalazite nijednoga — Štrucelii.«

— »No ubrzo će dobiti šilo za ognjilo. Već mu se kuha kaša. Körösnemethfögót će ga nesmiljeno iščeretati u prvom broju... Za Boga! Što to radite? Bacili ste na pod novoga Aphodiusa, što sam vam ga darovao.«

— »»Da, gospodine, pogodili ste. Novopečeni balegar otišao je fućkati za racima. Bacio sam ga, vadeći rubac.««

— »Ta ne govorite tako lakomisleno, jer bih morao pomisliti, da ne znate prave vrijednosti te životinjice.«

Schnakschnepperlein se pokunjio od nesreće. Da mu se baš posve ne zamjerim, spustio sam se kao okorjeli grješnik na tle i počeo sam tražiti dragocjenog balegara. I on klekne. Najmanje smo pola sata puzali po koljenima i uzdisali, ali Aphodiusu nije bilo ni traga ni glasa. Našli smo napokon papirić, ali je bio prazan.

— »»Ne bi li bilo dobro, da odem do Boštjana po metlu?««

— »Što? Metla?! S metlom biste vi išli na tako nježnu stvarcu? No ova vam je riječ valjda utekla, a da je nijeste ni promislili!«

Koljena su me boljela, hrptenjača mi se odrvenila. Puzajući došao sam nanovo do stola. Tu je bilo sve puno onih najobičnijih nevrijednih balegara. Kušnja je bila velika, prilika zgodna. A ujedno moći ću malo da opipam Schnakschnepperleinovu znanstvenu žilicu. Brzo ukradem jednoga iz mnoštva i kliknem veselo:

— »»Imam ga, imam ga!««

Schnakschnepperlein skoči na noge i pogleda balegara u mojoj ruci.

— »Zaista! Pravi je! A sad ga bolje spremite. Evo vam bočica!«

Spremim ga, a kako se već smračilo, oprostim se sa sa Schnakschnepperleinom i odem.

(Nastavit će se.)

Fran Erjavec

Preveo sa slovenskoga J. Škavić

PREGLED

DJETINJSTVO ANTUNA PAVLOVIĆA ČEHOVA.

Anton Pavlović Čehov rodio se 17. januara 1860. godine u Taganrogu, Azovskoj luci.

Njegov otac Pavao Jegorović imao je trgovinu kolonijalne robe. Sredstva za otvaranje trgovine stekao je on svojim vlastitim trudom. Piščev djed bio je kmet bogatog posjednika Čortkova. Kad je platio otkup, domogao se slobode i postao upravitelj bogatoga grofovskog imanja na jugu Rusije u Knjažnom. Svoga sina, oca piščevog Pavla Jegorovića, dao je u grad Taganrog za šegrta u dućan jednog bogatog trgovca.

Dugo je Pavao Jegorović služio u toj radnji. Poslije šegrtovanja bio je najprije osloboden, a poslije je postao stariji pomoćnik. Kao mladić putovao je često po Rusiji kupujući po raznim mjestima stoku za svoga gospodara.

Kad se oženio otvorio je svoju radnju i bavio se trgovinom na malo, što mu je slabo nosilo. Imao je svega šestero djece: Nikolaja (talentirani umjetnik — umro mlad od sušice), Aleksandra, Antona (liječnik i pisac — umro od sušice), Mihajla, Ivana i Mariju.

Porodica je dakle, bila velika. Prihodi Pavla Jegorovića nisu bili veliki. Djeca su živjela u skučenim prilikama.. Otac je bio, što no se veli, čovjek staroga kova, — strog, i nije nijedne pogreške praštao. On je sanjao o tom, da svoju djecu učini bogatašima.

Taganrog je u to vrijeme bio živahan grad. Kao primorska luka bavio se posrednom trgovinom. Čitava je trgovina bila u rukama Grka, koji su se naselili na obalama Azovskog mora.

Bogataši Grci živjeli su prelijepo.

Pavle Jegorović Čehov htio je da i njegova djeca dođu u tako nezavisan položaj kao i djeca grčkih bogatuna.

Zato je bezuvjetno trebalo da nauče grčki jezik. To je bio razlog, zašto Pavle Jegorović svoje mališane Nikolaja i Antona nije dao u rusku gimnaziju, koju je već polazio stariji brat Aleksandar, nego u grčku školu.

Tu je školu vodio grčki učitelj Vučina. Ne zna se, čime se on zanimao u svojoj domaji, ali su taganrošci pamtili,

da je u njihov grad došao »bez gaća«, to jest poderan i bijedan. A nije taj Vučina ni znao ništa. On je učio sasvim slabo. Bogati Grci nisu mu ni davali svoje djece u školu. Kod njega su učila djeca grčkih mornara i uopće siromašnijih ljudi.

Ali, kad je Vučina čuo, da Pavao Jegorović želi svoju djecu dati u grčku školu, nagovorio ga je, da ih dade njemu. Pavao Jegorović je pristao i odveo Nikolu i Antuna k Vučini.

Braća Čehovi upali su u mali grčki svijet. Sve oko njih bila su grčka djeca. Čuo se samo grčki govor. Preplašeni i zbunjeni oni su se stisli u kut. Jedan obješenjak davuko je odmah Antona i pritisnuo mu glavu na klupu. Ostali su se igrali ili su bježali iz škole.

Grčka škola je imala pet razreda. Svih pet je bilo smješteno u jednoj sobi. Učitelj je razdijelio sobu na pet redova. Na početku svakog reda šarenila se tablica s brojem I, II itd. Tako je premudri učitelj uspio da u jednu sobu smjesti pet razreda. U prvom se učilo čitati i pisati, a peti je dolazio do grčke gramatike i istorije. Dalje nije išla premudrost učitelja Vučine. U sobi su u klupama prvog razreda sjedjeli mališani od 6-7 god., a u petom je bilo brkatih klipana od 19-20 godina, koji su bili strah i trepet mališa.

Braću Čehove zapisao je učitelj pod imenom »Čehov«, jer nije mogao da izgovori slova »č«.

Učenje je počelo ovako. Kad je, klanjajući se, ispratio do vrata Pavla Jegorovića, Nikolaj Spiridonović Vučina smjesti obadvojicu novaka u prvu klupu, t. j. u pripravni razred, metne pred svakoga od njih po jednu tanku knjižicu s naslovom »Neon Alfavitarion«, t. j. »Novi bukvar«, i reče:

— Sutra morate donijeti za svaku knjižicu 20 kopejaka. Kažite to vašem tatici. A sad uzmite knjižicu i učite: Alfa, vita, gama, delta, epsilon...

Alfabet je išao izvanredno teško. Konačno je njih preuzeo njegov pomoćnik Spiro.

Spiro je učio s izvanrednim žarom. Svojim velikim prstom zavraćao je donju usnu Antona Pavlovića i upućivao:

— Položi jezik na zube i kaži »fita«...

Nije išlo. Spiro se mučio pa pustio. Za pola godine Čehovi su naučili tek čitanje slova.

Ali Vučina, starujući se za svoj džep, uvjeravao je Pavla Jegorovića, kad je ovaj dolazio da prigleda, da sve ide prekrasno. Za dokaz uspješne pouke on je često djeci govorio »vravion« (od riječi »bravo«).

Kolja je donio kući listić, na kom je bilo napisano »evsevis«, t. j. »dobar«, a Antoša »epimelis«, t. j. »marljiv«.

Otac je bio strašno veseo. Na Božić je htio da se iskaže pred gostima njihovim znanjem. Ali je doživio bolno razočaranje. Obadvojica, a naročito Antoša, osramotili su se. Poslije očevih grdnja otišli su spavati sa suzama u očima.

Noću je Antoša prezao i često se budio.

*

Prošla je zima. Približili su se ispiti. Pavle Jegorović je bio uvjeren, da će djeca preći u viši razred, ali se i tu prevario. Za godinu dana oni nisu naučili još ni čitati ni pisati.

Tada odluči Pavle Jegorović, da dade djecu u gimnaziju, i slijedeće jeseni stupi Antoša u pripravni razred. Tu je dobro učio, osobito se isticao pismenim radnjama i dobio nagradu I stepena. I tako je slijedeće godine primljen u prvi razred. Dalje u gimnaziji nije Antoša učio osobito. Dva puta je ponovio razred. U trećem je ponavljao, jer je pao na ispitu iz grčkog jezika, a u petom — poslije neuspjeha iz matematike.

Gimnazija nije kod njega ostavila nikakvih prijatnih uspomena.

Stroga disciplina, bezdušni učitelji, teške lekcije — to je bilo sve. Maloga je Čehova nešto drugo jako zanimalo — hvatanje ptica.

Čehov se znao, sa svojim drugovima iz gimnazije, dugo šuljati za pticama pritajivši dah sa zamkom u ruci. Uhvaćene ptice su mijenjali za druge ili prodavali drugovima po 5—10 kopjejaka po komadu.

*

Otac je još uvijek mislio o tome da sinove posveti trgovini.

I zato je često dolazilo do ovakvih razgovora:

— Ovaj... Ja sad moram da odem za poslom, a ti, Antoša, idi u dućan i pripazi tamo dobro.

Malome dolaze suze na oči i on počinje da često trepće.

— U dućanu je zima, — kaže on, — a ja sam već ozebao idući iz gimnazije.

— Ništa za to... Obuci se dobro pa ti ne će biti zima.

— Za sutra imam mnogo učiti...

— Naučit ćeš u dućanu... Odlazi, i dobro pazi... Brže! Ne oklijevaj!

Običavala je mati da se zauzima:

— Pavle Jegoroviću, požali dijete! Jutros si ga zorom probudio u crkvu... Stajao je za vrijeme bogoslužja, zatim je stajao kod kućne molitve... Nisi mu dao ni da se čaja pošteno napije... Umoran je...

Nije ništa koristilo. Moralo se ići u dućan.

Dućan Pavla Jegorovića bio je trgovina na malo. Nad njim je visjela velika ploča s natpisom »Čaj, šećer, kava i druga kolonijalna roba«. No Pavle Jegorović je prodavao toliko toga, da bi se samim nazivima robe mogla ispisati cijela strana.

U dućanu su pazili naizmjence svi sinovi. Posla je bilo malo. Antoši je tu bilo nepodnošljivo dosadno. Još mu je teže bilo, što je s braćom morao da sudjeluje u pjevačkom zboru, koji je pjevao po raznim crkvama i kojim je ravnao Pavao Jegorović.

Pavao Jegorović bio je duboko uvjeren, da time, što mu djeca pjevaju po crkvama, čini bogougodno i dobro djelo. Evgenija Jakovljevna, kao dobra mati, zauzimala se više puta za djecu i za njihove slabe grudi, ali je Pavao Jegorović uporno ostajao kod svoga.

Antoša je u zboru pjevao alt. Pjevali su najviše u grčkom manastiru, u mjesnoj crkvi i u kapeli dvorca, gdje je živio i umro nenadano na tajanstven način car Aleksandar I. Djeca su znala mnogo korala i crkvenih pjesama. Nedjeljom su pjevali na svim bogosluženjima od ranog jutra do pred veče.

*

Najveća radost za Čehova i njegovu braću bili su veliki školski praznici, koje su oni provodili na onom imanju, gdje im je djed bio upravitelj.

Gostoljubivi starac uvijek se radovao dolasku svojih unukâ. On ih smještao u ogromnom gospodarskom dvorcu kao kakve grofiće. Mazio ih na svoj način, vozio ih po polju na brzim kočijama, učio ih pušiti i plaćao im tri kopjejke u ime literarnog honorara za pomaganje u kancelariji.

Budući pisac Antoša najviše je volio na selu da boravi u služinskoj sobi, gdje je cijele sate razgovarao s priprostom poslugom, slušao njihovo pjevanje i učestvovao u njihovim zabavama. S njima je ustajao u ranu zoru i spavao na svježem sijenu. Preko ljeta bi pocrnio kao ciganin.

Kad se krajem ljeta trebalo vraćati u Taganrog, mališan bi se skupio i rastužio kao da u Kujažnom ostavlja dio svoje duše.

*

Dosadno učenje u gimnaziji, neugodno sjedjenje u dućanu, teške crkvene dužnosti, — sve bi to bilo nepodnošljivo za mališa, da nije bilo njegove prirodne veselosti, živahnosti i sklonosti k šali i zabavi.

Antoša je bio od sve braće najoštroumniji u izmišljanju šala i raznih načina da se nekom naruga ili da koga oponaša.

Kod kućnih predstava Antoša gimnazist igrao je glavnu ulogu. On je igrao šefa policije u »Revizoru«. Kad su priređivali šaljivu predstavu na moloruskom jeziku »Čuprun i Čuprunka« Antoša je igrao Čupruna. Antoša je osobito volio da prikazuje, kako načelnik na dan crkvene slave dolazi u crkvu i staje na sred crkve. — On je za nekoliko minuta mogao da promijeni svoj izgled. Obukao bi se u zubara i počeo da slaže po stolu, svoje instrumente. U to se već iz druge sobe čuje plašljivo stenjanje. Pojavljuje se stariji brat Aleksandar sa zavezanim obrazom. On strašno jauče od neizdržljive zubobolje. Anton s najozbiljnijim licem umiruje bolesnika, uzima mašice, gura ih Aleksandru u usta i... eto »hirurgije«. Prisutni se valjaju od smijeha. Ali još nije gotovo. Nauka likuje! Anton izvlači mašicama iz usta pacijenta, koji muklo stenje, ogromni zub (model) i pokazuje ga publici...

Čehov je kao gimnazist jako volio kazalište. Škola nije dopuštala dacima da idu u kazalište pa su oni pribjegavali raznim smicalicama.

Katkad su se i preoblačili, i lijepili brade i provlačili se kraj učitelja na najdalje mjesto na galeriji.

*

Posljednje tri godine gimnazije Čehov je proživio sasvim samostalno. Otac mu se bio preselio u Moskvu, a Anton je ostao u Taganrogu da svrši gimnaziju. Poučavajući druge dake zasluživao je za svoje uzdržavanje, jer ga njegovi nisu mogli pomagati. To je kraj njegova djetinjstva.

*

Kad je svršio gimnaziju bilo mu je 19 godina. Otišao je u Moskvu i svršio medicinu. Već tada je počeo da piše kratke šaljive i satirične priče iz života ljudi, djece i životi-

nja. Napisao je stotine pričica. Kao liječnik osobito je volio djecu i radio je u dječjoj bolnici. Umro je god. 1904. na liječenju u Njemačkoj. Njegov jedini roman »Olenjka« preveden je nedavno kod nas u »Zabavnoj Biblioteci«. Njegove drame prikazivao je kod nas Moskovski Hudožestveni Teater u kom je članica i njegova udova Olga. — **mr** —

NOVE KNJIGE.

Nikola Mirković: Zora u Duši. S. B. Cvijanović, Beograd 1926. — G. Nikola Mirković, pojavio se pre tri godine u Vencu sa pesmom Andeo:

»Viju se sanjivi zvuci, viju,
I zlatnu svetlost po nama liju,
Po očima našim.
Po tvojoj slici blagi plam se osu,
I šušanj malih zvezdica se prosu
Po dušama našim.
Andeo...«

Od svoje prve pesme, do prve zbirke pesama, g. Mirković je napredovao, razvio svoj talenat, oslobodio se nekih spoljašnjih uticaja i već ovom zbirkom dao nekoliko pesama od istinske i stvarne književne vrednosti. Osnovni ton lirike g. Mirkovića je izražavanje svih treperenja onog našeg najosetljivijeg nerva, — duše, njezinih tragedija. G. Mirković ima veliku introspektivnu potrebu i on je svoju unutrašnjost, procese njenog zbivanja, učinio svojim najdubljim i gotovo jedinim izvorom inspiracije i stvaranja. Tu g. Mirković prati svaki pokret, drhtaj, grč:

»Zvao sam srećom vrhove dalekih gora,
A svoje sam noći gradio
Iz nasmešene taine tamnih očiju
I beskonačnih luči nedokučnih zvezda.«

Južnjak, almanah za 1926. godinu. Uredili: Milan Vukićević i Vido Latković. Cetinje 1926. — Jedna osobitost ovog almanaha je, što se javlja na Cetinju, središtu Crne Gore, koja nam posle ispolinske figure autora Gorskog Vijenca i jednog zanimljivog pripovedača Marka Miljanova, te Nikole I. pesnika poznate pesme Onamo, namo, nije dala nijednu značajniju ličnost. Pojava ovog almanaha, dosta jednostavna, pokazuje življe književno kretanje na Cetinju.

Najveći deo zapremaju prozni spisi: rasprave, članci, prilozi. Beletristiku zastupaju samo pesnici. Pripovedača, kritičara, esejista nema. Od pesnika tu su gg. Rikard Katalinić-Jeretov, Trifun Đukić, Dušan Vasiljević, g-ce Jovanka Hrvaćanin i Desanka Maksimović. Gosp. R. Katalinić-Jeretov ima toplu, inspirisanu pesmu O prenosu kostiju Njegoševih na Lovćen sa patriotskim akcentom:

»... Krste nad grobom plani i sini,
Pozdravi s vrha sinje nam more,
Gdje jadranski vali snažno žamore,
Gdje zastave trepte slavne i nove,
A naše lađe slobodno plove«.

Gospođica Jovanka Hrvaćanin ima dve pesme, tople, kao i sve njene pesme, nenameštene u izrazu, diskretnog, finog, iskrenog akcenta:

»Znam da će duša uvek čuda stvarati
I da ću večna lutalica ostati.«

Među ostalim radovima, g. Marko Car utvrđuje vrednost Gorskog Vijenca, g. Andrija Luburić daje jednu Narodnu Pesmu Štukeljiva Anđa, g. P. Slijepčević, piše o novim Narodnim Pesmama itd.

Vojvodina i Srbija. Subotica 1926. — Književni Sever, časopis, koji izlazi u Subotici pod uredništvom g. Milivoja V. Kneževića, izdao je kao trobroj ovu knjigu, koja je posvećena problemima Vojvodine i Srbije. G. Momir Veljković ima lep, sintetičan, zažet članak o Jovanu Skerliću u kome dokazuje, da je Skerlić, naizradeniji kao socijalna ličnost, veliki tribun socialnih ideja i da »celo njegovo delo je u stvari jedan socialan program, po kome je on mislio da treba da bude uređeno društvo«. U članku Vuk prema Dositiju g. Pavle Popović raspravlja o odnosu Vuka Karadžića prema Dositiju iz kojeg se vidi, da je Vuk vrlo nepravedno sudio o vrednosti i značaju Dositijevih dela i da ga nije voleo kao ličnost. G. Sreta J. Stojković daje portrait narodnog guslara Filipa Višnjića, pored Tešana Podrugovića našeg najznatnijeg narodnog pevača, divnog pisca pesme Boj na Mišaru, koji je u dubokom intuicijom, slep, nazreo i osetio veličinu vremena i događaja, tragičnu neminovnost onoga što se stvara:

»Ráni sina pak šalji na vojsku
Srbija se umirit ne može.«

G. Dr. Aleksa Ivić piše o istorijskim odnosima Vojvodine i Srbije, Dr. Nikola Vulić o Vojvodini u najstarije doba. G. Dr. Jovan Cvijić daje neke tipične karakteristike dinarskog tipa, šumadijski varijetet. Kratke portraite dali su: Gg. Slobodan Jovanović o Knezu Mihajlu, vrlo interesantnoj ličnosti u našoj novijoj istoriji i jedna od najvećih pobornika Jugoslavenstva; Pavle Vujević o Jovanu Cvijiću, čiji je reprezentativni značaj za našu rasu dovoljno poznat. Dragiša Lapčević o Svetozaru Markoviću; Dr. Jovan Bl. Jovanović o Karađordu i Milošu; Mil. M. Vukićević o Karađordu; Triva Militar o Đuri Daničiću i dr. Ova knjiga, vanredno interesantna i korisna po problemima i pitanjima, koja obuhvata i vredna po znatnosti saradnika, preporučuje se sama po sebi.

Antologija ljubavne lirike. Izabrao Božidar Kovačević. Knjižara Zdravka Spasojevića, Beograd, 1927.

Gosp. Božidar Kovačević je jedan od najaktivnijih mladih književnika i jedan od najtalentovanijih pesnika. Njegova izvanredna književna aktivnost, stvaralačka moć i produktivnost, manifestovala se dosad već u čitavom nizu knjiga. »Alfe mojih duša«, »Grč mladenstva«, »Orač tišine«, »Poezija Božidara Kovačevića«, to su knjige lirskih pesama, koje pokazuju jedan nada sve brz, svestran i pun rascvat pesničkog talenta, razvoj koji zadivljuje koliko svojom brzinom, toliko i jedrinom svih linija. Ali g. Božidar Kovačević nije samo pesnik i njegova delatnost nije ograničena samo na poeziju. Većito u radu, on je dosad dao već i lep broj pripovedaka, zanimljivih, sažetih, i eseja, prikaza, prevoda. U ovoj antologiji g. Kovačević je pokupio naše ljubavne pesme ,nastojeći da izborom budu zastuplieni svi naši pesnici od Dubrovčana Menčetića i Bunića, do Drainca i Crnjanskog. Mi ne možemo reći, da nas ova antologija zadovoljava. Iako je sama po sebi, kao uverljivi dokaz jedne široke aktivnosti i duboke ljubavi prema poeziji — simpatična, ipak, ona ima mnogo mana i nedostataka, da bi odista ispunila jednu prazninu. Ti nedostaci su uglavnom u tome, što ova Antologija, skučena samo na jednu vrstu osjećaja na jednu granu lirskog nastrojenja. — Ljubav, — nije mogla biti reprezentitivna za vredne, talentovane i snažne pesnike, kao što su Kranjčević, Bojić, Harambašić, gg. V. Massuka, Ž. Miličević, M. Krleža i drugi. Neke opet pesničke individualnosti predstavljene su nedovoljno i dain slab dojam (gg. V. Nazor, S. Miličić, Vojislav Ilić). Iako ne bez mana, koje su razumljive u poslu koji se vrši prvi put, ova knjiga g. Božidara Kovačvića, finog i otmenog liričara, moći će da posluži kao prijatna zbirka ljubavnih pesama naše narodne i umetničke lirike.

Hamza Humo: Grozdanin kikot. S. B. Cvijanović Beograd, 1927. — G. Hamza Humo, pesnik i pripovedač, javlja se sada jednim romanom, koji se mnogo razlikuje od ukorenjenih klišeja romanskih i svojim svežim dahom, svojim sočnim, teškim, a vedrim lirizmom širi vidik na poljanama ustreptale duševnosti, nosi sobom blistav osmeh života, što privlači neodoljivo i silno, duboko. »Grozdanin kikot« nije roman u pravom smislu, u smislu, kako smo mi naučili da ga nazivamo i zamišljamo: to je jedna hedonistička pesma, poema puna lirske ustreptalosti, širokog vala večne nedokučne, erotske uzavrelosti. G. Humo je pesnik onog čudnog Istoka, vrelog zažarenog kamenja i golih krševitih, litica, silovitih temperamenata, zagonetnih sevdalija što se umire kao nevinčad uz pesmu tananu, jasnu, tihu i žalnu. G. Humo je pored g. Ive Andrića prvi, koji nam iznosi tai život i te naravi na umetnički sugestivan način i iznosi nam ne više njihovu spoljašnjost, neizrazitu i nevažnu, nego njihovu unutrašnju vatru duha i krvi, bitnu za čoveka i poznavanje njegovo. Roman g. Hume je blistav, raskošan vez drhtaja, ushita mlade i čiste ljubavi oličine u Grlice i Ozrenu. On moćno dočarava razbuktalo leto, kada je sve je sve, priroda, čovek, u naponu žeđi za životom, i pesen, zimu, koji unose mir i suton u razbuktalost G. Humo ima neke osobine g. Borisava Stankovića, našeg najboljeg pisca u tom žanru i njegov roman, iako krt, gotovo oskudan u razmahu, negde psihološki nedovoljno motivisan, predstavlja jednu vedru i lepu knjigu.

Njegošev Gorski Venac. Preradio u pripovetku Dušan Bogosavljević, veliki pisci za omladinu 1. Izdanje knjižare S. B. Cvijanovića, Beograd 1927. — Ona sažetost, sintetičnost »Gorskog Vijenca«, koja predstavlja njegovu snagu izraza, njegovu sugestivnost filozofske misli, često je zapreka razumevanju mnogih čitalaca s nižim intelektualnim niveaunom. Radi te zbijenosti izvesna mesta vladikinog speva, nedostupna su širim čitalačkim krugovima i ona trebaju stručne komentare bez kojih se i ne izdaje »Gorski Vijenac«. G. Dušan

Bogosavljević pregao je da po uzoru zapadnih književnosti, naročito engleske (Englezi su poznati po svojim popularnim preradama Wildea, Dickensa Schakespearea i dr.) preradi ovo teško delo u prozu. Nije bio lak posao. Trebalo se držati originala i ipak postignuti razumljivost. G. Bogosavljević je uspešno prebrodio mnoge zapreke. On je izvesna mesta, koja trebaju komentar (govori igumana Stefana, muhamedanskih glavara, pašino pismo) razjasnio posrednim načinom u tekstu i tako izbegao nepotrebna objašnjenja, koja otežavaju čitanje. Ovaj pokušaj g. Bogosavljevića je više nego koristan i g. Cvijanovića treba biti zahvalan što se poduhvatio ovako korisne akcije, da izdaje kolekciju »Velikih pisaca za omladinu«.

B. N.

FRAN ERJAVEC.

Medu slovenskim omladinskim piscima ističe se Fran Erjavec možda najviše humorističnom pričom: »Crtice iz života i rada učenjaka Schnakschnepperleina«, koja je pisana tolikom dozom humora da već zalazi u satiru s jakom ironičnom notom. Ta bi ironičnost možda i vrijedala, da nema jedne olakotne okolnosti, a to je, da je i sam Erjavec bio — profesor zoologije.

Roden 9. IX. 1834. u Ljubljani, već u najranijoj mladosti zavoli prirodne nauke, i živeći u krugu naučnika Schmidta i njegovih kolega posveti im se posvema. Studira u Beču, postaje profesorom na zagrebačkoj realki gdje sa Spiridionom Brusinom uređuje zoološki muzej. Umro je 13. I. 1887.

Medu množinom naučnih djela i članaka imade nekoliko odličnih prijevoda Andersenovih priča, a iznad svega rada izdiže se u našem prevodu donesena humoreska.

K četrdesetgodišnjici smrti tog čovjeka, koji je i k našem kulturnom podizanju priložio svoj obol — donosimo historiju o naučenjačkom don Kihotu — Schnackschnepperleinu — i Sančo Panzi — slugi Boštjanu, jedinstvenu u našoj literaturi.

ZABAVNI KUTIĆ

I. ZABAVA I IGRA.

Libela od papira.

Libela je sprava, kojom ispitujemo, je li predmet ravan ili horizontalan. Takovu spravu učite u školi, ali možete je i sami kod kuće gotovo bez ikakova troška sastaviti.

Uzmite veći pravokutnik od tvrdog papira — kartona. Morate dobro nacrtati i izrezati prave kutove, a rubovi moraju biti sasvim ravni. Zatim izrežite drugi od tanjeg papira, da bude lakši. U prvome i drugome napravite tačno u sredini blizu brida dulje strane rupu, kroz koju provucite iglu. Na tu iglu dođe drugi pravokutnik, koji ne smije dirati veći. Bridovi obaju moraju biti u istoj visini.

Kad postavite ovu spravu na predmet, stol, tlo i t. d., pak ako bridovi nijesu paralelni, stol nije ravan; ako su paralelni, stol je ravan.

Malo računa.

Neki pijanac, koji nije imao dosta novaca za veoma mu dragu rakiju, sretne vraga, koji mu reče: Ako mi svojom krvlju zapišeš dušu (kao kod Fausta), koju ću ja uzeti onog dana, kad ispiješ zadnju kap iz bačve, koja sadrži 1770 hl, ne ću ti za tu bačvu ništa računati (to se dogodilo u Heidelbergu u Njemačkoj), i ako je u njoj najbolja šljivovica. Ali se moraš obavezati, da ćeš prvog dana, kad iz nje budeš pio, baciti u nju malo zrno pijeska; drugog dana dva, trećeg četiri, četvrtog 8 i t. d. svakog dana dalje pa ma rakija izašla iz bačve." — Pijanac razveseljen ovom ponudom, koja mu obećavaše zlatne dane pijače, pristane. Odlučio je da baca u bačvu zrnca i to najsitnija.

Ako je pijanica dnevno ispio dvije litre šljivovice, i ako na jedan kubični milimetar dolazi 100 zrnaca i ako je bačva imala 1770 hl, što mislite, koliko je vremena mogao živjeti, dok je nestalo rakije u bačvi — bilo da ju je popio bilo da je istekla?

Ako ne znate računati, evo Vam odgovora. Bačva je sadržala 1770 hl ili 177000 l. ili 17000 kubičnih decimetara (Pratite račun s olovkom u ruci!). Ako u mm^3 ima 100 zrnca, tad ih je u dm^3, čiji je brid, kako znate = 10 cm ili 100 mm svega samo $100 \times 100 \times 100 \times 100 = 100{,}000.000$ zrna (sto milijona zrna!). U cijelu bačvu od 1770 hl bi stalo 17„700.000,000.000 t. j. 17 bilijona i 700 milijarda zrna. Malo velik broj, kojeg vi manji ne znate ni pročitati. Dakle imat će naš pijanica vremena da pije!

Pijanica mora prvog dana baciti u bačvu 1 zrno drugog 2; trećeg 4; četvrtog 8; petog 16; .... 25. 16777216 .....; 40. = 600955813888 i t. d. Četrdesettrećeg dana 9615293 022308, dakle preko devet bilijona zrnaca. Ako zbrojimo sva ona zrnca, koja je prije nabacio u bačvu s ovima, koje je samo 43. dana bacio u nju, a onih je preko 9 bilijona, dakle skupa preko 18 bilijona, tad je već 43. dana bačva puna pijeska, jer sadrži manje od 18 bilijona zrnaca, a pijanac je ispio tek 86 litara špire!

Dakle čudne stvari, pijancu nakon 43 dana vrag uzima dušu!

Pa tko bi imao s vragom posla, bio on pijanac ili lakomac!

2. ŠALA.

Za vrijeme rata. Majka: „Gdje si sakrio kartu za meso, zlobno dijete?" — Ivica: „Mačka ju je pojela!"

U lovu. Lovac: „Jesi li vidio zeca, kad je ovuda protrčao?" — „Da". — „A je li već davno?" — „Pa nije, samo godinu dana prije Josipova".

Našao ga. Dama iz nekog dobrotvornog društva ide po velikom gradu i nagovara zapuštenu djecu, da idu u školu. Tako srete nekog dječaka i dočarava mu ljepotu škole i reče mu napokon: „Mnogi tvoji drugovi već su u školi". — Dječak sumnjivo pogleda damu, pak je zapita: „A je li tamo jedan crvene kose, koji škilji na lijevo oko, a zove se Boltar Zgubić?" — Dama mu veselo potvrdi. „Lijepo", reče dječak, „doći ću tamo sutra, jer tog lopova već odavna tražim".

Shvaćanje. Majka: Siromašni otac! Već četiri sedmice nije mogao radi posla skinuti košulju i prati se". — Sin: (pogledavši na umivaonik s uzdahom): „Sretnik!"

Spremno. Otac: „Ne stidiš li se tući slabijeg od sebe?" — Sin: „Zašto? A stidiš li se ti, kad mene tučeš?"

U školi. Učitelj: „Može li mi tko navesti još jedan primjer o lukavosti mačke?" — Ivica: „Ona se pretvori često u zečju pečenku".

3, MALO POUKE.

Sad dolazite u školu. Jedni od vas nastavljaju započete nauke u srednjoj školi, a drugi ih tek počinju. Mnogi od vas ne zna, kako da uči, da može u školi znati i s uspjehom odgovarati. Osobito je to kod vas početnika, kojima srednja škola izgleda u početku kao kakovo strašilo, jer je veća i jer se svakog školskog sata mijenjaju profesori, a i predmeta ima više nego u osnovnoj školi.

Da vas to sve skupa ne prestraši, da ne izgubite volju za naukom i da ne zaostanete u naukama, u ovoj rubrici davat ću vam naputke, pomoću kojih možete lako svladati cijelu građu.

U prvom redu neka vam je načelo, koje su postavili već naši stari: „Ne učimo za školu, već za život".

Znam, da mnogi učenici govore: „Pa što će nam toliki predmeti, kad nam u životu ne će nikada trebati!"

Nije tako. Ne mogu ovdje voditi čitave rasprave, nego se moram ograničiti samo na kratko razlaganje.

Vi vidite previše predmeta, ali te predmete morate poznavati, da poslije, kad stupite u život, znate odabrati pravo zvanje. Mnogi su nesretni u životu zato, što nijesu odabrali u pravo vrijeme zvanje, koje odgovara njihovom karakteru i srcu. Što više predmeta učite, to vam se horizont više širi. Svaki predmet, ako ga znaš, pomaže oplemenjivati dušu i stvara uvjete za život, jača volju i tjera te na dalji rad.

Kad poznaš zemljopis, ne putuješ kao kakav sanduk, nijesi slijep, da ne vidiš, što ti naša zemlja kaže.

U povijesti upoznaješ velike ljude, koji su ti dobar primjer, kako moraš raditi, da budeš koristan član našeg naroda, a valjane ljude mi trebamo.

Fizika, i uz nju matematika, osvojila je svijet, a izvrsno je sredstvo za oštrenje pameti i snalaženje u životu. Nijesu brojke bez duha, kad se zadubiš u njih.

Koliko su jezici potrebni, ne trebam govoriti. A svoj materinski jezik i povijest svoju i svoju književnost, ljubi nada sve, jer ćeš u tome naći velike spoznaje.

Kemija je uvjet našeg života, osobito u ljekarstvu, a latinski je jezik sredstvo, da možeš u svakom kraju dobiti lijek za svoje porušeno zdravlje.

Deskriptiva ima iste zasluge kao i matematika s fizikom, a slikarstvo im stoji uz bok.

Svi predmeti imaju svoju svrhu. Kad ih zavoliš, bit će ti laki. A da ih zavoliš, moraš paziti, da ih shvatiš. Neshvaćanje dovodi do toga, da ti postanu teretom.

Stoga od prvog dana boravka u školi moraš imati u redu svoje stvari.

Moraš paziti i zapamtiti sve, što ti profesor govori. Makar se svijet rušio oko tebe, ne treni okom!

Ako ti je što nejasno, ne čekaj, dok se toga više nakupi, nego traži pomoć od onih, koji će ti to znati lijepo razjasniti.

Kad dođeš kući, ponovi nakon odmora sve, što si tog dana učio u školi. Ako odlažeš na dan prije nego ćeš ponovno mati isti predmet, mnogo si toga zaboravio.

Uvijek se pitaj za vezu, uzroke i posljedice onoga, što si u školi čuo, ne uči nikada bez razumijevanja.

To su uglavnom važna načela kod tvog rada. Neka ti bude prvo učenje, a onda igra.

U kratko: rad i red!

4. SVEGA PO MALO.

B r z i n a. Orao kao da natkriljuje sve druge ptice, ne izuzevši ni lastavice, brzim letom. On prevali u minuti daljinu od 5626 stopa, koja u satu iznosi više od 32 ure puta. I druge grabežljive ptice mogu u vrlo kratkom vremenu prevaliti vanredne daljine. Na jednom lovu, što ga je kralj Hinko II. bio odredio u blizini Pariza, odletio je jedan omiljeli soko, a 24 sata kasnije bio je ulovljen na Malti, gdje je pao u oči radi svoga zlatnoga kolobara o vratu, dakle oko 270 sati od Pariza. Ribe imaju manju brzinu i ustrajnost, jer obična riba može otploviti samo tri sata daljine. Mornari tvrde, da morski pas prati ladu po čitave dane. Puž prevali za pet minuta daljinu od poldrug stope, a mrav prevali taj put za pet sekunda. Konji imaju veliku brzinu, osobito oni za utrku. I čovjek može vježbanjem postići velike daljine. U sredini 18. stoljeća je Johan Adolf Focke, rodom iz Češke, otišao u 12 sati iz Weimara u Karlove Vari, drugi dan o podne predao je svoju depešu ministru, a trećeg dana u večer oko 8 sati bio je opet u Weimaru. Za njega se kaže, da je u trku mogao stići zeca.

T k o n e m o ž e s p a v a t i, neka jede voće prije polaska na počinak, pak će mu to koristiti. Znam, da vi uvijek dobro spavate, a vaši?

N a o b a l i r i j e k e T e l a p u u istočnoj Indiji ubijen je krokodil, komu su našli ove stvari: Na pola probavljeno tele, jednu ljudsku lubanju, srebrnu narukvicu, jednu limenu kutiju za duhan, jednu veliku kutiju punu vapna, jednu novčarku, šest pašteta u mjedenim posudama, jednu bocu za soda vodu i jednu žlicu za garušicu. Čitavi jestvenik! Pa da nije to želudac!

— Prvi parobrod, koji je pošao oceanom (1833.) zvao se je „Royal William."

— Moderne utrke konja započele su se u engleskoj pod kraljem Jakobom I. (1603—1625).

— Prvu svjetiljku za petrolej konstruirao je 1855. ameri kanski kemičar Benjamin Siliman.

— Pismo s točkicama za slijepe pronašao je slijepac učitelj Louis Braille 1829.

— Jezik čovječji može se pri normalnoj muskulaturi ganuti 120 puta u jednoj minuti.

— Najviše kiše na svijetu pada u Indiji.

5. ZAGONETKE

1. S i t n i r e b u s i. Veljko Novak, Zagreb.

a)

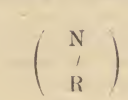

b)

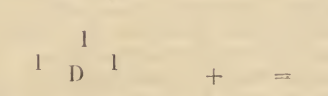

c)

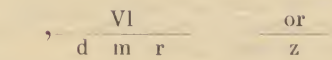

d)

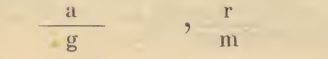

2. P r e m j e š t a l j k a. Veljko Novak, Zagreb.

Dala mi čaj
č = c

3. D o d a v a l j k a. Veljko Novak, Zagreb.
U Srbiji od davnine
Poznato sam ime grada;
Dodaj „Dr", u Dalmaciji
Naći će me malog tada.

4. I s p u š t a l j k a. Zdenko Kolacio, Sušak.
Sa „s" korisna sam životinja neka;
Bez „s" azijska sam ja velika reka.

5. O b r t a l j k a. Zdenko Kolacio, Sušak.
Pravo: poštenjak od mene beži.
Obrnuto: pokraj mora ono leži.

6. M a l i r e b u s i. Zdenko Kolacio, Sušak.
a) A
b) Ni Va

7. R e b u s i. Dinko Večerina, Sušak
a) go / r + car'
b) (nad) R A G I

8. H o m o n i m. Đ. Zmijanac, Daruvar.
U men' mnogo ljudi živi,
A moguće možda i vi;
Još u meni školâ ima,
Koje daju pamet svima.

A u ljeti više puta
Sva su sela zabrinuta,
Kada dođe moja sila,
A to nije nikom mila.

9. Z a g o n e t k e. M. E. Dobrović, Daruvar.
a) Jao meni siromaku!
Vječito sam ja u mraku, —
A u vodi rado živim,
Šteta, što sam i u zraku.

b) S a t i r a:
U školi me mnogo ima,
Napredujem poput raka. —
Ne traži me kod pametnih,
Jer sam samo kod luđaka.

10. S k r i v a č i c e. J. K. Zagreb.
a) Ja Vas Ilije prvi sjećam.
b) Kaže, da je Zadar u Varaždinu!
c) Vino dolazi!
d) On se vucari gradom.
e) Ljubi njê kuma novo sve, a da pri zrenju ne vidi ništa.
f) Miša baca s kopljem, koliko tri glave muške.
g) Zagrebačka gora.

11. Z a g o n e t k a. J. K. Zagreb.
Kraljevina naša velika je;
Srba ima dobrijeh junaka,
Hrvata pak majka junačka je svaka,
I Slovenaca hrabrijeh nam daje.

12. R o d b i n s k a z a g o n e t k a. J. K. Zagreb.
Rodan oženi mladu udovicu, a njegov otac kćer udovice. Kakvo je rodbinstvo nastalo, kad su obje žene imale sina?

POŠTA „ZABAVNOG KUTIĆA"

S ovim brojem počinje se novo godište i početak škole. Kako su učenici za vrijeme praznika potpuno provodili ono načelo „Dolce far niente", to nijesu ni poslali odgonetke iz zadnjih brojeva „Mladosti". Radi toga produžujem rok natječaja za lanjske nagrade do drugog broja, da mogu sudjelovati i oni, koji su bili na oporavku.

U drugom broju će izaći odgonetke iz lanjskih brojeva i imena odgonetača, kao i onih, koji su dobili nagrade.

U trećem broju će izaći odgonetke i imena odgonetača iz ovog prvog broja. Radove šaljite tako, da budu u Zagrebu najkasnije do 15. oktobra o. g.

Pišite uredno tintom samo na jednoj strani papira.

Odgovore na poslane stvari dobit ćete uvijek u prvom broju, koji nakon primljene pošiljke izađe.

Dobar početak!

NOVINSKA ŠTAMPARIJA

Izradjuje sve vrste tiskanica, brošura, knjiga, novina, bankovne i merkantilne radnje itd. u odjelima

KNJIGOTISKARE - CINKOGRAFIJE - KNJIGOVEŽNICE

dalje izradjuje višebojni tisak slika, vinjeta, prospekta itd. Prvorazredna izrada. Umjerene cijene.

Gundulićeva ul. 24 ZAGREB Telefon broj 19-07

Učenici srednjih škola

pretplaćujte i širite omladinske listove

„VENAC“

KNJIŽEVNI I OMLADINSKI LIST

Vlasnik i urednik: Jeremija Živanović profesor Beograd, Visoka ulica 27

GODIŠNJA PRETPLATA 30 DINARA

*

NAŠA OTADŽBINA

LIST ZA OPISIVANJE KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Urednik: profesor D. Jakšić

Karlovac, Račkoga ulica br. 27. II

Tko pošalje

Din 10.-

dobit će moj upravo izašli novi cijenik maraka broj 3 i k tomu 50 raznih bugarskih maraka, od kojih je svaka drukčija.

IZIDOR STEINER

TRGOVINA MARAKA

BROD n/S.

Palma
kaučuk pete
i poplati su
najtrajniji!

Tvornica pokostnih uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLIED.

WEINBERGER I DRUG

[illegible]

ZAGREB

[illegible]

„DRAGICE"

[illegible]

ZAGREB, ILICA BR. 75

UČENICI SREDNJIH I GRAĐANSKIH ŠKOLA

[illegible]

DR. BRANKO VODNIK

NARODNE PJESME JUNAČKE

V IZDANJE

[illegible]

[illegible] Muslimanske [illegible] Nove izdanje imat će 17 štampo[illegible] a cijena je svejedno ostala iste.

Prema novoj naučnoj [illegible] Ministarstva Prosvete N. br. 28 od 5. X. 1925

propisano je čitanje Narodnih pjesama junačkih

kao lektira u I., II., III. i IV. razredu srednjih škola i u I. do IV. razreda građanskih škola.

Cijena 30 dinara

Naručuje se kod tajnika sekcije P. Serdara, Kolodvorska 17. I.

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ANTUN BARAC, profesor, Zagreb, Kačićeva ul. 10